

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ:

Ελληνικός Ιατρικός Τουρισμός: Μια ταχέως αναπτυσσόμενη
βιομηχανία ή μήπως όχι;
Εξέταση βασικών νομοθετικών προκλήσεων

ΔΑΝΑΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΔΡΟΣΟΥ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ:

Ελληνικός Ιατρικός Τουρισμός: Μια ταχέως
αναπτυσσόμενη βιομηχανία ή μήπως όχι;
Εξέταση βασικών νομοθετικών προκλήσεων

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στο Διεθνές
και Ευρωπαϊκό Δίκαιο των Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις

ΔΑΝΑΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΔΡΟΣΟΥ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Δανάη Παρασκευή Δρόσου, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ἡ Δανάη Παρασκευή Δρόσου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ὅτι ἡ παρούσα εργασία με τίτλο «Ἑλληνικός Ἱατρικός Τουρισμός: Μια ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία ἢ μήπως ὄχι; Εξέταση βασικών νομοθετικών προκλήσεων», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και ὅλες οι πηγές που ἔχω χρησιμοποιήσει, ἔχουν δηλωθεῖ κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία ὅπου ἔχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ἢ/και πηγές ἄλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και ἡ σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ἡ Δηλούσα,

Δανάη Παρασκευή Δρόσου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	6-7
Κεφάλαιο 1 - Εισαγωγή	8-9
1.1 Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας	10-11
1.1.1 Ορισμός ιατρικού τουρισμού	11-12
Κεφάλαιο 2 - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	13-14
Κεφάλαιο 3 - Μεθοδολογία Έρευνας	15-16
3.1 Η χρησιμότητα της έρευνας.....	17-18
3.2 Αναλυτική δομή εργασίας.....	19
3.3 Αξία της ερευνητικής εργασίας	20
Κεφάλαιο 4 – Ο ιατρικός τουρισμός ως νέα τουριστική τάση	21-24
4.1 Ο ιατρικός τουρισμός στην Ε.Ε	25-28
4.1.1 Προκλήσεις και ευκαιρίες	29-33
4.2 Ελληνικό πλαίσιο.....	34-38
4.2.1 Προκλήσεις και ευκαιρίες.....	39-42
4.3 Σύγκριτική μελέτη	43-46
4.4 SWOT Analysis	47-49
Κεφάλαιο 5 - Συμπεράσματα.....	50-52
5.1 Προτάσεις	53-55
Βιβλιογραφία	56-58

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1, Health Tourism Market in the EU-28, 2014	28-29
---	-------

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Δανάη Παρασκευή Δρόσου

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: *“Ελληνικός Ιατρικός Τουρισμός: Μια ταχέως αναπτυσσόμενη βιομηχανία ή μήπως όχι; Εξέταση βασικών νομοθετικών προκλήσεων”*

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Περίληψη στα Ελληνικά

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια ολοένα και αυξανόμενη παγκόσμια τουριστική δραστηριότητα. Αυτή η σημαντική αύξηση έχει επιφέρει ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα στις οικονομίες των εκάστοτε χωρών όπου παρατηρείται και αυτή η αύξηση.

Η Ελλάδα, ως χώρα με ιστορία παράδοσης στον τομέα του τουρισμού, στηρίζει ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής της δραστηριότητας στην τουριστική βιομηχανία.

Αξιίζει να παρατηρήσουμε ότι και κατά την διάρκεια της παγκόσμιας πανδημίας του COVID-19 η τουριστική δραστηριότητα στην Ελλάδα, δεν επηρεάστηκε σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο έγινε σε άλλες χώρες, όπου τα έσοδα από τον τουρισμό ήταν σχεδόν μηδενικά. Ιδιαίτερα, μετά το πέρας της πανδημίας και καθώς ο πληθυσμός προσαρμόζεται στην νέα κατάσταση, έχει παρατηρηθεί μια ραγδαία αύξηση στην αναζήτηση τουριστικών προορισμών αλλά και την σύναψη ταξιδιωτικών συμβάσεων. Αυτός ακριβώς, αποτελεί και τον λόγο για τον οποίο, η ανάγκη πολλαπλασιασμού των διάφορων μορφών τουρισμού και η εύρεση καινούργιων τουριστικών δυνατοτήτων έχει αυξηθεί.

Σκοπός της επικείμενης διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάλυση της μορφής του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα, υπό το πρίσμα του νομοθετικού πλαισίου που προβλέπει αυτήν την δραστηριότητα αλλά και η εξέταση των επιμέρους ζητημάτων και προκλήσεων που μπορεί να παρουσιάζονται στην ελληνική αγορά και να εμποδίζουν την ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού.

Η ανάλυση του συγκεκριμένου ζητήματος έχει ως πρωταρχικό στόχο την εξέταση της μορφής του ιατρικού τουρισμού ως μορφής τουρισμού, εν γένει, καθώς και την ανάλυση των ιδιομορφιών που παρουσιάζονται στην ελληνική νομοθεσία. Ο ιατρικός κλάδος διακατέχεται από ένα πλέγμα νομοθεσιών, ιδιάζουσας βαρύτητας, που θα πρέπει να ελεγχθεί στο σημείο όπου θα μπορεί να εφάπτεται με το νομοθετικό πλαίσιο του τουρισμού.

Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα αποτελούν οι ιδιομορφίες της ελληνικής αγοράς ως προς το ζήτημα ύπαρξης των κατάλληλων υποδομών, που θα μπορούν σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και πρότυπα να στεγάσουν τέτοιου είδους δραστηριότητες, που να συνδυάζουν την ιατρική δραστηριότητα και πράξη με τον τουρισμό.

Συνοψίζοντας, μέσω της συγκεκριμένης μελέτης θα γίνει προσπάθεια ανάλυσης της μορφής του ιατρικού τουρισμού και των λόγων που αποτελεί έναν παγκόσμιο ταχέως αναπτυσσόμενο κλάδο. Επιπλέον, θα εξεταστούν οι επιμέρους συνθήκες κατά τις οποίες ο ιατρικός τουρισμός μπορεί να ευδοκιμήσει και στην αγορά της Ελλάδας μέσω της εναρμόνισης του εθνικού δικαίου με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και κανονισμούς του κλάδου, που πραγματεύονται κυρίως ζητήματα υποδομών, προϋποθέσεων ένταξης στον ιατρικό τουρισμό αλλά και θέματα προστασίας των τελικών αποδεκτών – πελατών.

Abstract

In recent decades, an ever-increasing global tourism activity has been observed. This significant increase has brought particularly positive results to the economies of the respective countries where this increase is also observed.

Greece, as a country with a history of tradition in the field of tourism, bases a large part of its economic activity on the tourism industry.

It is worth noting, that even during the global pandemic of COVID-19, the tourism activity in Greece was not affected to such a great extent as it was in other countries, where the income from tourism was almost zero.

In particular, after the end of the pandemic and as the population adapts to the new situation, a rapid increase in the search for tourist destinations and the conclusion of travel contracts has been observed. This is precisely the reason why the need to multiply the various forms of tourism and to find new tourism possibilities has increased.

The purpose of the present dissertation is to analyze the form of medical tourism in Greece, in the light of the legislative framework that provides for this activity, but also to examine the individual issues and challenges that may present themselves in the Greek market and hinder the development of this form of tourism.

The analysis of this specific issue has as its primary objective the examination of the form of medical tourism as a form of tourism, in general, as well as the analysis of the peculiarities presented in the Greek legislation. The medical sector is possessed by a network of legislations, of special gravity, which should be checked at the point where it can encounter the legislative framework of tourism.

An equally important issue are the peculiarities of the Greek market in terms of the existence of the appropriate infrastructure, which, according to European data and standards, will be able to accommodate such activities, which combine the medical activity and practice with tourism.

In summary, through this study an attempt will be made to analyze the form of medical tourism and the reasons why it is a rapidly growing global industry. In addition, the individual circumstances in which medical tourism can thrive in the Greek market will be examined through the harmonization of national law with the European directives and regulations of the sector, which mainly deal with issues of infrastructure, conditions for inclusion in medical tourism as well as issues protection of the final recipients - customers.

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

Ο τουρισμός για την προώθηση σκοπών υγείας ή πιο απλά ο ιατρικός τουρισμός, αποτελεί μια ειδική μορφή τουρισμού όπως ορίζεται και σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο τουρισμού¹ κατά των οποίου τα άτομα επιλέγουν να ταξιδέψουν σε χώρα ή τόπο διαφορετικό από αυτόν της συνήθους διαμονής τους.

Αυτή η ειδική μορφή τουρισμού αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση για τα άτομα εκείνα που είτε πάσχουν από κάποιες ασθένειες που δεν μπορούν να θεραπεύσουν ή να αντιμετωπίσουν στην χώρα τους και για αυτόν τον λόγο ερευνούν χώρες, πιο ανεπτυγμένες σε αυτούς τους τομείς, όσον αφορά τις υποδομές αλλά και την τεχνολογία είτε επιθυμούν να επιλέξουν πιο εναλλακτικές μεθόδους για την ίασή τους όπως είναι οι ιαματικές πηγές εξού και ο ιαματικός τουρισμός είτε οι θεραπείες θαλασσοθεραπείας.

Ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί θεματικό είδος τουρισμού καθώς παρόλο που, όπως και ο παραδοσιακός τουρισμός προβλέπει μετακινήσεις των ατόμων σε άλλες χώρες είτε άλλες περιοχές για την εξυπηρέτηση προσωπικών σκοπών είτε διασκέδασης είτε όπως στην παρούσα περίπτωση για σκοπούς θεραπείας ή προσωπικής αυτοβελτίωσης της υγείας.

Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί σε ολόένα και περισσότερες χώρες της Ευρώπης αλλά και μη, όπως είναι η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, αύξηση του φαινομένου του ιατρικού τουρισμού για δύο κυρίως λόγους. Είτε επειδή οι ασθενείς προσπαθούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε ιατρικές τεχνολογίες που μπορεί να μην υπάρχουν στον τόπο διαμονής τους, είτε επειδή προσπαθούν να βρουν ποιοτικές ιατρικές υπηρεσίες και θεραπείες οι οποίες όμως να είναι και οικονομικά προσβάσιμες και για τους ίδιους. Οι άνθρωποι λοιπόν, πολλές φορές επιθυμούν και επιδιώκουν ακόμα και ένα ταξίδι προκειμένου να μπορέσουν να καλύψουν τις ανάγκες τους είτε αυτές είναι π.χ. οδοντιατρικές, κοσμητικής ιατρικής είτε για άλλους πιο βαρύνοντες λόγους υγείας.

Στην Ελλάδα, έχει επίσης παρατηρηθεί μια αυξημένη ζήτηση τα τελευταία χρόνια για τον κλάδο του ιατρικού τουρισμού καθώς λόγω του ζεστού κλίματος τους περισσότερους μήνες του χρόνου, οι ασθενείς έχουν την δυνατότητα να επωφελούνται τις θεραπείες τους σε ένα περιβάλλον αρκετά ευνοϊκό. Επίσης, η πληθώρα ιατρικών υπηρεσιών που παρέχονται όπως στον χώρο της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής καθιστούν την Ελλάδα σημαντικό προορισμό στον κλάδο του τουρισμού υγείας.

Από την άλλη πλευρά όμως, υπάρχουν και κάποιες δυσχέρειες του ελληνικού οικονομικού, πολιτικού αλλά και κοινωνικού πλαισίου που δημιουργούν εμπόδια στην άνθιση αυτού του ειδικού κλάδου τουρισμού.

¹ Δημόσια Διοίκηση και Τουρισμός, Δρ. Δημήτριος Μυλωνόπουλος, σ.123

Ένα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη επαρκών ξένων επενδύσεων στον ιατρικό κλάδο και δη, σε αυτόν του ιατρικού τουρισμού, κάτι που δημιουργεί συμφόρηση στα δημόσια αλλά και ιδιωτικά κέντρα υγείας τα οποία πολλές φορές αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες αυτές.

Επίσης, η έλλειψη κατάλληλων και σύγχρονων υποδομών αποτελεί επίσης έναν παράγοντα ανασταλτικό αυτής της ανάπτυξης καθώς κάποιος εν δυνάμει ενδιαφερόμενος είναι πολύ πιθανό, να προτιμήσει έναν προορισμό που θα μπορέσει να του προσφέρει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην θεραπεία του δημιουργώντας του ένα αίσθημα ασφάλειας και σιγουριάς.

Στο συγκεκριμένο σημείο, θα πρέπει επίσης να παρατηρήσουμε ότι ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η έλλειψη μονάδων φροντίδας ηλικιωμένων με την ευρύτερη έννοια του όρου όπως π.χ. πολυχώρων όπου ηλικιωμένοι άνθρωποι από διάφορες χώρες του κόσμου θα μπορούν να επωφελούνται και από υπηρεσίες ιατρικής φύσης αλλά και ψυχαγωγικές. Κατά αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να καλυφθεί ένα πολύ σημαντικό κενό της ελληνικής πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας αλλά να γεφυρωθεί και το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στον παραδοσιακό τουρισμό αλλά και τον τουρισμό υγείας.

Παρά την αυξημένη ζήτηση που υπάρχει παγκοσμίως στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού, παρατηρείται ότι στην Ελλάδα η συγκεκριμένη αγορά κινείται με σχετικά μάλλον αργούς ρυθμούς καθώς ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε τα τελευταία μάλλον χρόνια και κυρίως μετά το πέρας της πανδημίας COVID-19 όπου πολλά άτομα αναζήτησαν υπηρεσίες υγείας και κατάλληλες, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα υποδομές² για να μπορέσουν είτε να ξεπεράσουν συμπτώματα που μπορεί να παρέμειναν από την νόσηση είτε για την βελτίωση της γενικότερης ευεξίας τους. Κάτι τέτοιο φυσικά, ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί στις δημόσιες είτε ιδιωτικές μονάδες υγείας καθώς θα δημιουργούσε ιδιαίτερα σημαντική συμφόρηση και κατά αυτόν τον τρόπο, τα άτομα οδηγήθηκαν στο να αναζητήσουν εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού όπως αυτός του ιατρικού τουρισμού όπου θα μπορούσαν να συνδυάσουν και τις δύο αυτές ανάγκες.

Η μελέτη λοιπόν της ειδικής αυτής μορφής του τουριστικού κλάδου θα συμβάλει σημαντικά στην πρόταση λύσεων για την ανάπτυξή της στο εσωτερικό της Ελλάδας κάτι που ίσως την καταστήσει χώρα-πόλο έλξης αντίστοιχων επενδύσεων.

² Impact of Covid-19 outbreak over medical tourism, IOSR Journal of Dental and Medical Sciences (IOSR-JDMS), Volume 19, Issue 5 Ser.14 (May. 2020), p.57

1.1 Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας

Με την βοήθεια της παρούσας μελέτης θα γίνει μια προσπάθεια να κατανοηθεί ο όρος του ιατρικού τουρισμού ως ειδικής μορφής του τουριστικού κλάδου αλλά και να γίνει μια ανάλυση αναφορικά με την υπάρχουσα κατάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στην Ελλάδα παραθέτοντας μια νομοθετική ανάλυση και σύγκριση μεταξύ των νομολογιών.

Επίσης, θα παρατεθούν διάφορες περιπτώσεις της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα όσον αφορά το σύστημα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ιατρικής περίθαλψης και το κατά πόσο αυτή είναι συμβατή με τις ανάγκες των τουριστών ιατρικού ενδιαφέροντος και το κατά πόσο οι υπάρχουσες υποδομές είναι σε θέση και μπορούν να υποστηρίξουν τον όγκο αυτών αλλά και τις διάφορες δραστηριότητες που αυτοί καλούνται να επιλέξουν.

Σημαντικό δε, είναι να αναφερθεί ότι στην περίπτωση της Ελλάδας, η έννοια του ιατρικού τουρίστα είναι ιδιαίτερα πρόσφατη και για αυτόν τον λόγο τα ακαδημαϊκά και νομοθετικά κείμενα είναι αρκετά περιορισμένα καθώς ως παγκόσμια τάση έχει αναδειχθεί κυρίως τα τελευταία χρόνια.

Προχωρώντας περαιτέρω στην μελέτη του ζητήματος, θα μελετηθούν και κάποιες περιπτώσεις της υπάρχουσας κατάστασης σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου η τάση του ιατρικού τουρισμού είναι περισσότερο ανεπτυγμένη, σε μια προσπάθεια να κατανοηθεί εις βάθος το συγκεκριμένο ζήτημα και το πως θα μπορούσε να διαμορφωθεί ένα αντίστοιχο μοντέλο και στην ελληνική πραγματικότητα αλλά και για λόγους σύγκρισης των δύο υφιστάμενων μοντέλων, Ελλάδας και άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, εφόσον παρατεθούν τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης, θεωρείται σημαντική η παράθεση μιας ανάλυσης SWOT η οποία θα συμβάλει σημαντικά στην κατανόηση των δυνατών σημείων, των αδυναμιών, των κινδύνων αλλά και των ευκαιριών που μπορεί να παρουσιαστούν κατά την ανάπτυξη αυτού του ειδικού κλάδου τουρισμού αλλά και τις περιπτώσεις όπου αυτός θα μπορούσε να αποτελέσει μια νέα ευκαιρία οικονομικής ανάπτυξης του τουριστικού κλάδου στην Ελλάδα, η οποία θα ήταν διαθέσιμη κατά την διάρκεια ολόκληρου του χρόνου σε αντίθεση με τον θερινό τουρισμό που παρουσιάζει ιδιαίτερη αύξηση μόνον τους καλοκαιρινούς μήνες.

Επομένως, το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι διττό καθώς θα προσπαθήσει μεν να συμβάλει στην αποσαφήνιση του όρου του ιατρικού τουρισμού ως ειδικής μορφής τουρισμού αλλά και να παρουσιάσει δε, τις ευκαιρίες ανάπτυξης αυτής της τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα κάτι που θα συνέβαλλε θετικά στην ενίσχυση του τουριστικού κλάδου, ως βιομηχανίας, που αποτελεί την πιο καίρια στην ενίσχυση της οικονομίας της χώρας.

1.1.1 Ορισμός ιατρικού τουρισμού

Προκειμένου να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε τον εννοιολογικό προσδιορισμό της έννοιας του ιατρικού τουρισμού θα πρέπει πρώτα να κατανοηθεί ότι ως έννοια ανήκει τον 20^ο αιώνα καθώς σε προγενέστερα συγγράμματα δεν υπήρξε εκτενής αναφορά σε αυτήν την δραστηριότητα ή δεν διαχωριζόταν από τις υπόλοιπες τουριστικές.

Ο συγκεκριμένος λοιπόν όρος, προσπαθεί να περιγράψει μια δραστηριότητα ομάδων ατόμων ή μεμονωμένων προσώπων τα οποία είτε με την βοήθεια ταξιδιωτικών γραφείων είτε μέσω προσωπικής τους έρευνας, αναζητούν τουριστικούς προορισμούς οι οποίοι θα τους παρέχουν υπηρεσίες υγείας σε οικονομικότερες τιμές ή ακόμα και πιο ποιοτικές υπηρεσίες.

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι θα πρέπει να γίνεται διαχωρισμός ανάμεσα στην έννοια του ιατρικού τουρισμού και του ιαματικού ή θερμαλιστικού τουρισμού καθώς στην πρώτη έννοια προσδίδεται μια περισσότερη ιατρική προσέγγιση με την έννοια της θεραπείας, της νοσηλείας ή και της επεμβατικής ιατρικής ενώ στην δεύτερη περίπτωση η προσέγγιση αφορά κυρίως μη παρεμβατικές μεθόδους που στοχεύουν το γενικότερο πλαίσιο της ευεξίας, νοητικής αλλά και σωματικής.

Σε αυτό το σημείο, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί ότι ο όρος του ιατρικού τουρισμού παρουσιάζει μια εννοιολογική αντίφαση καθώς από την μια πλευρά παρουσιάζεται η λέξη «τουρισμός» που προσιδιάζει συνήθως σε ευχάριστες στιγμές ανάπαυσης και από την άλλη πλευρά βλέπουμε την λέξη «ιατρικός» που συνδέεται συνήθως με ιατρικές επεμβάσεις που δεν έχουν σχέση με αναπαιτικές δραστηριότητες.³ Αυτή λοιπόν η διττή διάσταση πολλές φορές έχει αποδοθεί σε χρήση της για λόγους διαφήμισης, προσπαθώντας να συνδυάσουν σε ένα τουριστικό πακέτο, τις δραστηριότητες και των δύο αυτών τομέων.

Προχωρώντας την εννοιολογική μελέτη του όρου «ιατρικός τουρισμός» θα πρέπει να αναφερθούμε και στον ορισμό που δίνεται στον Νόμο 4582/2018 περί θεματικού τουρισμού, όπου στο κεφάλαιο Γ' και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο 20, αυτός ορίζεται ως μια ειδική μορφή τουρισμού, η οποία παρέχει στους επωφελούμενους αυτής υπηρεσίες πρόληψης, θεραπείας που έχουν ως στόχο την βελτίωση της γενικότερης σωματικής και πνευματικής υγείας.

Επιπλέον, σημειώνεται ότι ο ιατρικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την μετακίνηση των ατόμων σε άλλες περιοχές, διαφορετικές από την συνήθη διαμονή τους, για να μπορέσουν

³ Τουρισμός υγείας και ταξίδι αναψυχής. Κοινωνιολογική προσέγγιση και εννοιολογική διασαφήνιση, Πολυξένη Μοίρα, Δημήτριος Μυλωνόπουλος, e-Περιοδικό επιστήμης και τεχνολογίας, 2014, (online) (Accessed 15 December 2022)

να αποκτήσουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας που στεγάζονται σε δομές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας, που έχουν ως στόχο την θεραπεία ασθενειών, την βελτίωση της γενικότερης κατάστασης υγείας των ατόμων αλλά και τον συνδυασμό με διάφορες δραστηριότητες αναψυχής όπως είναι οι ξεναγήσεις, η εστίαση κ.α.⁴

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η έννοια του ιατρικού τουρισμού μπορεί να οριστεί ως η μετακίνηση ατόμων με στόχο την απόλαυση υπηρεσιών ιατρικού ενδιαφέροντος με συνδυασμό διαφόρων στοιχείων αναψυχής.

⁴ Νόμος 4582/2018 Θεματικός τουρισμός - Ειδικές μορφές τουρισμού - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης - Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις , κωδικοποιημένος με τον 4875/2021

Κεφάλαιο 2 - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Για τους σκοπούς της συγγραφής της συγκεκριμένης μελέτης, που στοχεύει στην ανάλυση τα υφιστάμενης κατάστασης του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα αλλά και στην σύγκρισή της περίπτωσης αυτής με την κατάσταση που υπάρχει την παρούσα στιγμή σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες ακαδημαϊκές πηγές και νομοθετικές πηγές αλλά διενεργήθηκε και γενικότερη έρευνας μέσω της χρήσης του διαδικτύου προκειμένου να μπορέσουν να γίνουν κατανοητά τα επιμέρους νομοθετικά πλαίσια που διέπουν το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα καθώς και οι διάφορες Οδηγίες που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και διέπουν το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού.

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι για τους σκοπούς της συγκεκριμένης δευτερογενούς έρευνας και μελέτης, τα βιβλιογραφικά ακαδημαϊκά αποθέματα είναι περιορισμένα καθώς ο ειδικός αυτός κλάδος του ιατρικού τουρισμού για πολλά χρόνια αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της γενικότερης δραστηριότητας του τουρισμού και δη, του τουριστικού δικαίου ως επιστήμη.

Προκειμένου να μπορέσει να πραγματοποιηθεί μια εννοιολογική προσέγγιση αλλά και δικανική προσέγγιση της έννοιας του τουρισμού ως δραστηριότητα αλλά και ως κλάδος του εμπορικού δικαίου, έγινε χρήση του συγγράμματος του Δρ. Δημήτριου Μυλωνόπουλου, «Δημόσια Διοίκηση και Τουρισμός» καθώς και του επιστημονικού άρθρου «Τουρισμός υγείας και ταξίδι αναψυχής. Κοινωνιολογική προσέγγιση και εννοιολογική διασαφήνιση» όπου υπήρχε και η συμβολή της Δρ. Πολυξένης Μοίρα.

Επιπλέον, προχωρώντας την μελέτη και έρευνα για την ανεύρεση της δικανικής της διάσταση στο έννομο σύστημα της χώρας έγινε αναφορά και ανάλυση του Νόμου 4582/2018 που αφορά τον θεματικό τουρισμού της Ελλάδας και συγκεκριμένα τις διάφορες μορφές που αυτός μπορεί να λάβει. Επίσης, όσον αφορά την ευρωπαϊκή διάσταση του ζητήματος, ανατρέξαμε στην Οδηγία 2011/24, του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της οποίας ρυθμίζονται τα ζητήματα ελεύθερης πρόσβασης των πολιτών κρατών-μελών της Ένωσης στα νοσηλευτικά ιδρύματα άλλων κρατών-μελών, έχοντας δικαίωμα κάλυψης του συνολικού κόστους καθώς και αποζημίωσης. Επιπλέον, έγινε χρήση διαφόρων πηγών διαθέσιμων στις ιστοσελίδες των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι η έρευνα για το Συμβούλιο Τουρισμού και Μεταφορών της Ένωσης (TRAN Committee), στην οποία γίνεται ενδελεχής στατιστική ανάλυση του τουρισμού υγείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Περαιτέρω, για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης όσον αφορά τα ζητήματα των δράσεων που έχουν για την προώθηση του κλάδου του ιατρικού τουρισμού σε ευρωπαϊκό

επίπεδο, χρησιμοποιήθηκαν πηγές όπως του Υπουργείου Τουρισμού στην Ελλάδα, που αφορά την ίδρυση της διακρατικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας (Interreg Greece-Italy In-Med Tour), που έχει ως αντικείμενο της δημιουργίας ενός cluster, που στοχεύει την προώθηση του ιατρικού τουρισμού σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των δύο χωρών και την δημιουργία ενός δίαυλου επικοινωνίας μεταξύ των κρατικών μηχανισμών των χωρών.

Προχωρώντας την ανάλυση μας σε εθνικό επίπεδο και για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, έγινε χρήση πηγών που ανευρίσκονται στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Οργανισμού Ιατρικού Τουρισμού και αναλύουν τους λόγους ίδρυσης του συγκεκριμένου οργανισμού καθώς και την ιστοσελίδα του Συμβουλίου Ελληνικού Τουρισμού Υγείας (ELITOUR), όπου γίνεται αναφορά στους λόγους συστάσεως του, εν λόγω συμβουλίου καθώς και στους στόχους που έχουν τεθεί, προς επίτευξη για αυτόν.

Τέλος, σημαντική συμβολή στην παρούσα εργασία αποτέλεσαν τα διάφορα ακαδημαϊκά συγγράμματα επιπέδου διδακτορικών διατριβών καθώς και μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών, τα οποία πραγματεύονται το ζήτημα του ελληνικού ιατρικού τουρισμού υπό διαφορετικές ερευνητικές σκοπιές όπως είναι οι οικονομικές διαστάσεις του ζητήματος καθώς και οι κοινωνικές αλλά και πολιτικές εκφάνσεις του. Επίσης, σημαντικό σημείο αναφοράς, αποτέλεσαν τα διάφορα στατιστικά στοιχεία που παρατέθηκαν σε δημοσιογραφικά άρθρα, ιατρικού ενδιαφέροντος και ανέλυσαν την ιατρική τουριστική δραστηριότητα ανά κλάδο καθώς και ανά χώρα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συμπερασματικά, μπορεί να αναφερθεί ότι το πλήθος των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη, προσεγγίζουν το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού υπό την διάσταση του εγχώριου ακαδημαϊκού μελετητικού αποθέματος αλλά και υπό το πρίσμα των διαθέσιμων πόρων που ανευρίσκονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και συντελούν στην ανάλυση του εν λόγω ζητήματος στο νομοθετικό υπόβαθρο που το διέπει, παραθέτοντας ταυτοχρόνως στοιχεία οικονομικού, κοινωνικού αλλά και πολιτικού χαρακτήρα που προσφέρουν μια ολιστική διάσταση στην ανάλυση του ζητήματος του ιατρικού τουρισμού, κάτι που συντελεί στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης εικόνας για τον αναγνώστη που έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά με το συγκεκριμένο ζήτημα. Τέλος, η νομοθετική αντιπαραβολή μεταξύ των ισχυουσών διατάξεων στην ελληνική έννομη τάξη σε αντίθεση με τις ευρωπαϊκές νομολογίες, συμβάλλει στην προσπάθεια ανεύρεσης τυχών κενών που μπορεί να υπάρχουν και να δυσχεραίνουν κατά αυτόν τον τρόπο την εναρμόνιση των εθνικών νομικών συστημάτων με αυτών που ανευρίσκονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Κεφάλαιο 3 - Μεθοδολογία Έρευνας

Για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε στην ανάλυση του ζητήματος της μορφής του ιατρικού τουρισμού στην ελληνική έννομη τάξη και το κατά πόσο αυτή έχει εναρμονιστεί με τις αντίστοιχες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου θα πρέπει να ανατρέξουμε στην σχετική με το συγκεκριμένο ζήτημα βιβλιογραφία έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η εύρεση αυτής της έλλειψης στην σχετική βιβλιογραφία.

Αρχικά, θα πρέπει να εξετάσουμε το ζήτημα ως προς την μεθοδολογία που θα ακολουθήσουμε για την εξέταση των ως άνω ζητημάτων. Για την συγκεκριμένη πτυχή της μελέτης θα χρησιμοποιήσουμε το σύγγραμμα «Μεθοδολογία του Δικαίου: Θεμελίωση των νομικών Κρίσεων του» Κ. Σταμάτη, βάσει του οποίου θα επιλέξουμε τον τρόπο ερευνητικής προσέγγισης του εξεταζόμενου θέματος.

Στην συνέχεια, θα πρέπει να γίνει μια ευρεία ανάλυση της ελληνικής νομοθεσίας που διέπει τον ιατρικό τουρισμό και συγκεκριμένα τον Νόμο 4582/2018 - ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018 όπου εξετάζεται ο θεματικός τουρισμός, οι ειδικές μορφές τουρισμού, οι ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης και η στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας χωρίς όμως να γίνεται ευρεία ανάλυση του ιατρικού τουρισμού εν γένει.

Αντιστοίχως, εξετάζοντας το ζήτημα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θα ανατρέξουμε στην Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τον ιατρικό τουρισμό 2011/24/EU που αφορά και εξετάζει εις βάθος το ζήτημα των δικαιωμάτων των ασθενών όταν βρίσκονται σε άλλο κράτος πέραν αυτού της συνήθους διαμονής τους. Παρατηρούμε όμως ότι στην συγκεκριμένη Οδηγία, γίνεται μια γενικότερη αναφορά στο ζήτημα της διεθνούς προστασίας των ασθενών σε περίπτωση που περιθάλπονται από ιατρικές δομές πέραν των συνόρων της χώρας τους και δεν γίνεται ευρεία αναφορά για την περίπτωση που οι εν λόγω ασθενείς συμμετέχουν σε κάποιο ταξιδιωτικό πρόγραμμα ιατρικού τουρισμού έτσι ώστε να απολαμβάνουν περισσότερων προνομίων.

Επιπλέον, για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε με ορθό τρόπο τις διάφορες πτυχές τους ιατρικού τουρισμού θα πρέπει να εξετάσουμε εις βάθος τον κλάδο του τουριστικού δικαίου, ζήτημα για το οποίο θα ανατρέξουμε στο σύγγραμμα «Τουριστικό Δίκαιο» της Αντωνίας Ευθυμιάτου-Πουλάκου, 2009, όπου γίνεται μια εκτενής ανάλυση των διάφορων μορφών του τουρισμού αλλά και των εγκαταστάσεων ειδικών υποδομών που είναι απαραίτητες για την εξυπηρέτηση των ειδικών μορφών τουρισμού.

Τέλος, θα γίνει χρήση διάφορων πηγών που ανευρίσκονται στο διαδίκτυο, όπως ερευνητικά άρθρα, στατιστικά οργανισμών, δημοσίων και ιδιωτικών καθώς και

δημοσιογραφικές έρευνες ή μελέτες επιστημονικών περιοδικών που πραγματεύονται το συγκεκριμένο ζήτημα ή γενικότερα παραθέτουν στοιχεία που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην παρούσα μελέτη.

Εφόσον παρατεθούν και αναλυθούν ενδελεχώς τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα της επικείμενης μελέτης, περί του ελληνικού ιατρικού τουρισμού, θα πρέπει να ακολουθηθεί μια ερευνητική μεθοδολογία που θα μπορέσει να αποδώσει και να ερμηνεύσει ορθά τις διάφορες νομικές διατάξεις με σαφήνεια.

Στην ανάλυση και ερμηνεία των κανόνων δικαίου, ως πιο συνήθης ερμηνευτική προσέγγιση ακολουθείται αυτή που έχει έναν πιο δεοντολογικό χαρακτήρα καθώς οι κανόνες και οι διατάξεις του δικαίου αφορούν διατάξεις που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Για αυτόν τον λόγο στην προσπάθεια ερμηνείας ενός κανόνα δικαίου αλλά και ενός νομοθετικού πλαισίου θα πρέπει να γίνει και μια σημαντική εξέταση της εκάστοτε επιχειρηματολογίας.

Ιδιάζουσας σημασίας λοιπόν αποτελεί το να γίνει ερμηνεία του ρυθμιστικού σκοπού του εκάστοτε νομοθετικού πλαισίου για να καταστεί δυνατή η ανάλυση της της εφαρμογής του στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

Είναι λοιπόν σημαντικό κατά την διάρκεια της έρευνας και της ανάλυσης των εκάστοτε νομοθετικών διατάξεων, εθνικών και ευρωπαϊκών, να εξεταστεί το κατά πόσο οι συνέπειές τους επιφέρουν στο κοινωνικό σύνολο τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική είναι και η προσέγγιση της γραμματικής ερμηνείας στο γράμμα το νόμου όπου γίνεται μια ανάλυση γλωσσική αλλά και σημασιολογική στα διάφορα νοήματα της διάταξης του νόμου.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα σημαντικό ερμηνευτικό κριτήριο το οποίο θα πρέπει να εξεταστεί στην παρούσα μελέτη, είναι το τελολογικό. Με την χρήση του τελολογικού κριτηρίου θα μπορέσουμε να εξετάσουμε τις αντικειμενικές ρυθμιστικές επιδιώξεις των διατάξεων καθώς μέσω αυτού του κριτηρίου αξιοποιούνται οι αντικειμενικοί σκοποί του δικαίου.

3.1 Η Χρησιμότητα της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε και σε παραπάνω σημεία της παρούσας πρότασης, η ραγδαία ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας, σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει οδηγήσει στην ανάγκη εύρεσης και επιλογής από τους καταναλωτές, εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Η συγκεκριμένη μελέτη, της φύσης και των νομοθετικών ζητημάτων που διέπουν τον ιατρικό τουρισμό στην Ελλάδα, θα μπορέσει να αναδείξει την δυνατότητα ανάπτυξης αυτού του κλάδου στην Ελλάδα αλλά και την ευρύτερη εισαγωγή του στις ελληνικές μορφές τουρισμού.

Ίσως ο συγκεκριμένος τουριστικό κλάδος να μπορέσει να αναδείξει τα πλεονεκτήματα που έχει να προσφέρει η Ελλάδα σε αυτόν τον τομέα και να μπορέσει να συμβάλει σημαντικά στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της χώρας μας, με την χρήση και άλλων μορφών τουρισμού πέραν του παραδοσιακού.

Εν συνεχεία, όσον αφορά το νομικό φάσμα του συγκεκριμένου ζητήματος, η συγκεκριμένη μελέτη θα μπορέσει να ερευνήσει ακριβώς τα σημεία εκείνα της ελληνικής νομοθεσίας αλλά και της ευρωπαϊκής, που αναφέρονται στο ζήτημα του ιατρικού τουρισμού, προκειμένου να μπορέσει να εκτιμηθεί εάν οι συγκεκριμένες διατάξεις είναι πλέον παρωχημένες ή αντικατοπτρίζουν τις σύγχρονες επιταγές της κοινωνίας

Επιπλέον μέσω της συγκεκριμένης ανάλυσης θα μπορέσει να δοθεί έμφαση σε ζητήματα όπως η συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα για την περάτωση τέτοιων έργων, το κατά πόσο το δημόσιο σύστημα υγείας της χώρας μπορεί να ανταπεξέλθει στα ζητούμενα μιας τέτοιας δραστηριότητας ή αν η βαρύτητα θα στραφεί προς τον ιδιωτικό τομέα υγείας της χώρας.

Σε αυτό το σημείο είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι μια άνθηση της ιατρικής τουριστικής δραστηριότητας θα μπορέσει να δώσει ιδιαίτερη προβολή στο εξωτερικό στην χώρα μας αλλά και στην διεθνή επιστημονική κοινότητα μέσω της εξειδίκευσης των παρεχόμενων υπηρεσιών και του συνδυασμού της ευημερίας και την ίασης των ασθενειών με την φύση του τουρισμού και των δυνατοτήτων που αυτός παρέχει.

Η έρευνα και εξέταση του συγκεκριμένου ζητήματος θα αποτελέσει σημαντικό δείγμα για την ιατρική τουριστική δραστηριότητα και τις δυνατότητες που αυτή μπορεί να έχει στην ελληνική αγορά. Πέραν όμως των παραπάνω ζητημάτων, η έρευνα αυτή θα συντελέσει στην αποσαφήνιση του νομοθετικού πλαισίου της χώρας μας που διέπει τον ιατρικό τουρισμό και θα μας δώσει μια ξεκάθαρη εικόνα για το εάν αυτό αντικατοπτρίζει την σύγχρονη πραγματικότητα, εάν είναι σε θέση να υποστηρίξει και να προβλέψει τις ανάγκες των τελικών αποδεκτών αλλά και να βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πληρώνοντας όλες τις προδιαγραφές του χώρου.

Συμπερασματικά, η σπουδαιότητα της παρούσας μελέτης έγκειται στην προσπάθεια εύρεσης του νομοθετικού κενού που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στην ελληνική και στην ευρωπαϊκή νομοθεσία όσον αφορά το πλαίσιο του ιατρικού τουρισμού. Θα συντελέσει στην δημιουργία μιας γέφυρας μεταξύ της εθνικής και της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και στην εγκαθίδρυση ενός νομοθετικού πλαισίου που θα αποτελέσει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης δραστηριότητας η οποία θα έχει πολλαπλά οφέλη για την ελληνική οικονομία.

Επιπλέον, με την βοήθεια της συγκεκριμένης μελέτης θα καταστεί δυνατή μια επιμελέστερη εξερεύνηση των διάφορων μορφών του τουριστικού δικαίου και των μορφών που μπορεί να πάρει μέσω διαφορετικών δραστηριοτήτων.

Ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί μια πολύ σημαντική δραστηριότητα για το σύνολο της κοινωνίας καθώς πέραν των οικονομικών οφελών συμβάλλει σημαντικά στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου μέσω του συνδυασμού της ιατρικής πράξης αλλά και της τουριστικής δραστηριότητας. Αποτελεί έναν καινοτόμο τουριστικό κλάδο, που η δραστηριότητά του σε μια τουριστική χώρα όπως η Ελλάδα θα μπορέσει να ανθίσει, τονίζοντας παράλληλα την εξιδικευμένη επιστημονική προσέγγιση.

3.2 Αναλυτική δομή εργασίας

Η δομή της παρούσας εργασίας χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια όπου θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης του ζητήματος από διαφορετικές οπτικές θεωρήσεις.

Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης θα παρατεθεί η εισαγωγή της εργασίας όπου θα γίνει αναφορά σε βασικά ζητήματα που θα εξεταστούν κατά την διάρκεια της ερευνητικής μελέτης, ο εννοιολογικός ορισμός του ιατρικού τουρισμού καθώς και μια σύντομη ανάλυση του αντικειμένου που θα εξετάσει η παρούσα μελέτη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, θα παρουσιαστούν εν συντομία μερικές από τις βιβλιογραφικές πηγές που θα χρησιμοποιηθούν καθώς και το ποια θα είναι η συμβολή τους στην εξέταση του ζητήματος.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα μελετηθεί η χρησιμότητα της παρούσας έρευνας καθώς και η αξία της ερευνητικής εργασίας. Τα δύο αυτά υποκεφάλαια θα συμβάλλουν στο να κατανοηθεί ο λόγος για τον οποίο το συγκεκριμένο κείμενο εργασίας θα προσπαθήσει να καλύψει ένα κενό στα υπάρχοντα ακαδημαϊκά συγγράμματα τα οποία πραγματεύονται το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού.

Προχωρώντας περαιτέρω, στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια εκτενής ανάλυση του ιατρικού τουρισμού ως νέας τουριστικής τάσης, παραθέτοντας στοιχεία από την Ευρωπαϊκή νομολογία αλλά και την υπάρχουσα κατάσταση καθώς γίνεται και παράθεση των στοιχείων που ανευρίσκονται στα ελληνικά νομοθετικά κείμενα αλλά και σε διάφορες ερευνητικές μελέτες που έχουν απασχοληθεί με το εν λόγω ζήτημα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των συμπερασμάτων που προέκυψαν από την μελέτη του ζητήματος αλλά και μια προσπάθεια προτάσεων που μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και πλήρη ενσωμάτωση του συγκεκριμένου τουριστικού μοντέλου στην εγχωρία τουριστική βιομηχανία. Επίσης, παρουσιάζεται και μια μελέτη SWOT των παραγόντων που συνιστούν τον ιατρικό τουρισμό ως τουριστική διαδικασία.

Τέλος, στο τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας παρατίθεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε κατά την διάρκεια της μελέτης καθώς και τα αντίστοιχα παραρτήματα.

3.3 Αξία της ερευνητικής εργασίας

Η παρούσα ερευνητική εργασία αποτελεί μια προσπάθεια δευτερογενούς έρευνας η οποία μέσω της πρωτοτυπίας της που έγκειται στην εκτενή ανάλυση μιας ειδικής μορφή τουρισμού, αυτής του ιατρικού τουρισμού, προσπαθεί να παρουσιάσει το νομοθετικό πλαίσιο μέσω του οποίου αυτή βρίσκει νομικό έδαφος στην Ελλάδα αλλά και να συγκρίνει την παρούσα κατάσταση σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης, μέσω της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας γίνεται μια προσπάθεια συγκέντρωσης και ανάλυσης των ερευνητικών αλλά και θεωρητικών δεδομένων προκειμένου να μπορέσει να διαμορφωθεί μια μελέτη που να συμβάλει στην αναπλήρωση των οποιοδήποτε κενών που μπορεί να υπάρχουν αναφορικά με το προς εξέταση ζήτημα.

Σημαντικό αποτελεί επίσης να αναφερθεί, ότι η παρούσα μελέτη καλείται να απαντήσει σε δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Πρώτον, εάν ο ιατρικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί μια ανερχόμενη, νέα τάση στον κλάδο του τουρισμού ή αποτελεί απλώς μια διαφημιστική προσπάθεια ενίσχυσης της υπάρχουσας κατάστασης. Επίσης, το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα που εξετάζεται είναι εάν η Ελλάδα θα μπορούσε να ανταποκριθεί στο νέο αυτό τουριστικό μοντέλο και εάν αυτό θα επέφερε αθροιστικά ένα θετικό πρόσημο στην ανάπτυξη ενός νέου κλάδου του τουρισμού.

Εν κατακλείδι, τα συμπεράσματα που θα αποκτηθούν από την παρούσα διπλωματική εργασία θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στα παρόντα ακαδημαϊκά και ερευνητικά κείμενα που πραγματεύονται το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού αλλά και να χρησιμοποιηθούν ως βάση για την εξερεύνηση διαφόρων επιχειρηματικών δυνατοτήτων που μπορούν να προκύψουν από το μοντέλο του ιατρικού τουρισμού κάτι το οποίο θα συνέβαλε θετικά στην γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά και την ενίσχυση του τουριστικού κλάδου της χώρας με καινούργιες, πιο καινοτόμες ιδέες που θα ενδυνάμωναν την τουριστική βιομηχανία της χώρας, τομέας που αποτελεί τον πιο προσοδοφόρο κλάδο της οικονομίας της Ελλάδας. Θα μπορούσε λοιπόν να αναφερθεί, ότι η συγκεκριμένη ερευνητική εργασία έχει ως στόχο την παράθεση όλων των πληροφοριών και προκλήσεων που παρουσιάζονται γύρω από τον κλάδο του ιατρικού τουρισμού, προσπαθώντας να δημιουργήσει μια επιχειρηματική δυνατότητα που θα απέφερε σημαντικά έσοδα στην εγχώρια οικονομία.

Κεφάλαιο 4 – Ο ιατρικός τουρισμός ως νέα τουριστική τάση

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ολοένα και αυξανόμενη τάση κατά την οποία όλο και περισσότερα άτομα επιλέγουν να ταξιδέψουν ακόμα και σε διαφορετική χώρα αυτής της συνήθους διαμονής τους για να επωφεληθούν από πληθώρα ιατρικών υπηρεσιών. Η τάση αυτή έχει δημιουργήσει ένα ρεύμα επονομαζόμενων «ιατρικών τουριστών», οι οποίοι μέσω της ζήτησης τουριστικών πακέτων που θα προσφέρουν ιατρικές υπηρεσίες σε συνδυασμό με ενασχολήσεις χαλάρωσης και ευεξίας έχουν αυξήσει σημαντικά το κύμα του ιατρικού τουρισμού.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να παραθέσουμε και στοιχεία από αντίστοιχη έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα οποία αναφέρουν ότι περίπου 49% των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵, δηλώνουν ότι σε περίπτωση που θα υπήρχε η δυνατότητα ή η ανάγκη, θα ήταν πρόθυμοι να ταξιδέψουν στο εξωτερικό προκειμένου να λάβουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε συνδυασμό με ένα ταξίδι αναψυχής.

Αυτή η ανάγκη, μπορεί να στηρίζεται σε διάφορους λόγους αλλά τις περισσότερες φορές οι οικονομικές ανισότητες και η δυνατότητα εύρεσης πιο οικονομικών ιατρικών υπηρεσιών, ωθούν τους πολίτες να επιλέξουν την τάση του ιατρικού τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, σε αρκετές χώρες οι συνθήκες ιδιωτικής αλλά και δημόσιας ασφάλισης υγείας δεν επιτρέπουν λόγω υψηλού κόστους σε ασθενείς να πραγματοποιήσουν ακόμα και απλές ιατρικές επεμβάσεις ή ιατρικές ενέργειες γενικότερα και για αυτόν τον λόγο οι ίδιοι απευθύνονται και ανευρίσκουν διαφορετικές πηγές παροχής των ιατρικών υπηρεσιών που έχουν ανάγκη. Έχει παρατηρηθεί λοιπόν σύμφωνα με την έρευνα ότι ειδικά στην περιοχή της Ευρώπης πολλά άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε μονάδες υγείας και μόνο τα άτομα με υψηλότερη οικονομική κατάσταση μπορούν να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες αυτές.

Σε αυτό το σημείο το μοντέλο του ιατρικού τουρισμού ή της ιατρικής μετακίνησης έρχεται να γεφυρώσει αυτό το χάσμα, παρέχοντας σε μεγάλο ποσοστό του ευρωπαϊκού πληθυσμού υπηρεσίες όπου τα άτομα-ασθενείς, μπορούν να συνδυάζουν και τις αναγκαίες ιατρικές υπηρεσίες με διαμονή σε ξενοδοχεία και όχι σε νοσοκομεία, κάτι που θα ανέβαζε αισθητά το κόστος καθώς και την διαμονή σε ειδικά διαμορφωμένα συγκροτήματα τα οποία μπορούν να παρέχουν ταυτόχρονα ιατρικές υπηρεσίες αλλά και υπηρεσίες όπως σπα, θαλασσοθεραπείας και ιαματικές δραστηριότητες.

Παρατηρώντας αυτήν την αυξημένη ζήτηση, τα τουριστικά γραφεία και οι τουριστικοί πράκτορες προσπάθησαν να προσαρμοστούν λαμβάνοντας την θέση του διαμεσολαβητή της

⁵ Research for TRAN Committee, Health tourism in the EU: a general investigation - [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/601985/IPOL_STU\(2017\)601985_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/601985/IPOL_STU(2017)601985_EN.pdf) (online) (Accessed 17 January 2023)

ταξιδιωτικής σύμβασης, διοργανώνοντας οι ίδιοι το όλο τουριστικό πακέτο με αποτέλεσμα ο ιατρικός τουρίστας να απολαμβάνει μιας τουριστικής σύμβασης που θα εμπεριέχει όλες τις υπηρεσίες σύμφωνα με τις ανάγκες του. Βεβαίως στο σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι για να μπορέσει να επιλέξει ένα τουρίστας την δυνατότητα του ιατρικού τουρισμού θα πρέπει οι παρεχόμενες υπηρεσίες στο κράτος υποδοχής να είναι σημαντικά χαμηλότερες σε σύγκριση με αυτές που θα επωφελούνταν στην χώρα διαμονής του.

Σύμφωνα λοιπόν και με τα παραπάνω παρατηρείται ένα φαινόμενο παγκοσμιοποίησης της παγκόσμιας αγοράς υγείας καθώς λόγω διαφόρων συνθηκών που μπορεί να στηρίζονται σε οικονομικούς, πολιτικούς αλλά και σε κοινωνικούς λόγους, ο κλάδος της υγείας έχει κατά κάποιον τρόπο εμπορευματοποιηθεί καθώς ο καταναλωτής-ασθενής καλείται να επιλέξει μεταξύ διαφόρων ιατρικών προϊόντων, αυτό το οποίο ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του αλλά και που αποτελεί και την πιο οικονομικά συμφέρουσα επιλογή για τον ίδιο. Κατά αυτόν τον τρόπο, η αγορά της υγείας παύει να αποτελεί μόνο ένα εγχώριο αγαθό αλλά καταργεί τα σύνορά που υπάρχουν και υφίσταται ως ένα διασυνοριακό προϊόν, το οποίο μπορεί να είναι προσβάσιμο σε πολίτες από όλον τον κόσμο καθώς και με την εισαγωγή νέων ιατρικών δυνατοτήτων όπως είναι η διάγνωση από απόσταση, όπως είναι η τηλεϊατρική η οποία ειδικά και μετά το πέρας της πανδημίας του κορονοϊού έχει αναδειχθεί ιδιαίτερα ως μέθοδος διάγνωσης.⁶

Προχωρώντας περαιτέρω την ανάλυση, αξίζει να σημειωθεί ότι ένας ακόμα βασικός λόγος για την αύξηση της ζήτησης του ιατρικού τουρισμού είναι και η συνεχώς μεταβαλλόμενη με εκθετικούς ρυθμούς, γήρανση του πληθυσμού. Με την ολοένα και αυξανόμενη τεχνολογική ανάπτυξη, ειδικά στον τομέα της υγείας και των φαρμάκων, το προσδόκιμο ζωής των περισσότερων ατόμων που βρίσκονται σε χώρες του δυτικού κόσμου αυξάνεται σημαντικά, χωρίς όμως αυτό να συμβαδίζει και με τα ποσοστά γεννήσεων ανά τον κόσμο. Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης των ιατρικών υπηρεσιών καθώς και την ανεύρεση, νέων και καινοτόμων μεθόδων που θα μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των ασθενών αλλά και τον όγκο αυτών καθώς δεν θα πρέπει να περιορίζονται μόνο στις μονάδες υγείας που προσφέρονται από τους ιδιωτικούς και δημόσιους παρόχους υγείας. Αυτή η ανάγκη για προσαρμογή έχει οδηγήσει εν μέρει και στην αυξημένη ζήτηση για υπηρεσίες ιατρικού τουρισμού καθώς μέσω αυτού μπορούν να καλυφθούν και οι ιατρικές δραστηριότητες αλλά και άλλες συμπληρωματικές αυτών.

⁶ Ελληνικός Ιατρικός Τουρισμός: Υφιστάμενη Κατάσταση και Προοπτικές Ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα υγειονομικής περίθαλψης, Μεταπτυχιακή Εργασία, Παναγούλα Κορόβεση, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2016 (online) (Accessed 18 January 2023)

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, οι διάφορες περιβαλλοντολογικές αλλαγές έχουν ευνοήσει υπό μια έννοια την αυξητική αυτή τάση για την ανεύρεση περισσότερων ιατρικών και συναφών δραστηριοτήτων καθώς οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής έχουν δημιουργήσει ένα πρόσφορο έδαφος στην ανάπτυξη διαταραχών στην εύρυθμη λειτουργία του παγκόσμιου οικοσυστήματος κάτι το οποίο επιφέρει συνεχώς επιβαρύνσεις στον τομέα της υγείας.

Επιπλέον, μια σημαντική βαρύτητα θα πρέπει να δοθεί και στις ολοένα και αυξανόμενες τεχνολογικές εξελίξεις αλλά και την αύξηση στην χρήση των υπηρεσιών που προσφέρονται μέσω του διαδικτύου. Με την βοήθεια αυτών, οι καταναλωτές-ασθενείς μπορούν εύκολα να αναζητήσουν πληροφορίες σχετικά με το ζήτημα που τους ενδιαφέρει από χιλιάδες πηγές καθώς και να βρουν ακριβώς υπηρεσίες και απαντήσεις σχετικά με το ζήτημα υγείας που τους απασχολεί. Κατά αυτόν τον τρόπο οι περισσότεροι χρήστες αναζητούν στο διαδίκτυο της υπηρεσίες ιατρικού τουρισμού που τους ενδιαφέρουν καθώς και τους αντίστοιχους προορισμούς καθιστώντας την συγκεκριμένη διαδικασία κάτι το υπερεθνικό εφόσον δεν περιορίζονται μόνο στις υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρονται στον τόπο διαμονής τους.

Κάτι τέτοιο φυσικά, είναι εφικτό και λόγω της ευκολίας χρήσης των μέσω μεταφοράς στις διάφορες μετακινήσεις των ατόμων καθώς μέσω της εξέλιξης αυτών οι αποστάσεις πλέον δεν συντελούν καίριο λόγο που θα μπορούσε να εμποδίσει κάποιον από το να ταξιδέψει για να επωφεληθεί από καλύτερες και οικονομικότερες υπηρεσίες υγείας.

Συμπερασματικά, η αύξηση και η νέα τάση του ιατρικού τουρισμού παρουσιάζει πληθώρα πλεονεκτημάτων για τις εκάστοτε χώρες αλλά και κάποια βασικά μειονεκτήματα. Ως πλεονέκτημα θα μπορούσε να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο ιατρικό «προϊόν», αποτελεί ιδιαίτερη καινοτομία για τα κράτη τα οποία μπορούν να το διαθέσουν, καθιστώντας τα πόλο έλξης για του ενδιαφερόμενους. Κάτι τέτοιο έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας νέας, καινοτόμας αγοράς, η οποία θα είναι πλέον προσβάσιμη και σε μερίδα του πληθυσμού που δεν μπορούσε μέχρι προηγουμένως να επωφεληθεί από αυτήν όπως είναι τα άτομα με αναπηρίες ή άλλες ασθένειες.

Επίσης, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού θα δημιουργήσει ευκαιρίες για την καθιέρωση της τουριστικής περιόδου καθ' όλη την διάρκεια του έτους και όχι μόνον τους καλοκαιρινούς μήνες όπως συνηθίζεται.

Τέλος, η ενίσχυση και καθιέρωση του ιατρικού τουρισμού θα σήμαινε και την ανάπτυξη του κλάδου των επενδύσεων καθώς και των επιχειρήσεων που επενδύουν σε τέτοιου είδους δραστηριότητες, γεγονός το οποίο θα συνέβαλε γενικότερα στην θετική ανάπτυξη της εγχώριας οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά, ένα από τα βασικά μειονεκτήματα του ιατρικού τουρισμού αποτελεί το γεγονός ότι λόγω της εξαιρετικά νέας αυτής τάσης, υπάρχει έλλειψη στην

θεσμοθέτηση κοινών κανόνων πιστοποίησης και ελέγχου της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και αδυναμία συνεργασία μεταξύ των νοσοκομειακών και ασφαλιστικών ιδρυμάτων, δημιουργώντας δυσχέρεια στην αλληλεπίδραση των φορέων με τους ασθενείς.⁷

⁷ Ο ιατρικός τουρισμό ως μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, εννοιολογική προσέγγιση και εμπειρική ανάλυση της δυναμικής των παροχών υγείας, των ξενοδοχειακών υπηρεσιών και των τουριστών στην Κρήτη, Διδακτορική διατριβή, Δημήτριος Μπατάκης, Πολυτεχνείο Κρήτης, 2021 (online) (Accessed 18 January 2023)

4.1 Ο ιατρικός τουρισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού αποτελεί τα τελευταία χρόνια, όπως παρατηρήθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια μια ολοένα και αυξανόμενη τάση. Σε παγκόσμιο επίπεδο αρκετές χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας αναδεικνύονται, λόγω της αυξημένης ζήτησης από άτομα που προέρχονται από όλες τις χώρες του κόσμου, για ιατρικές υπηρεσίες κυρίως αισθητικού ενδιαφέροντος λόγω του ιδιαίτερα χαμηλού κόστους συγκριτικά με άλλες χώρες του δυτικού κόσμου αλλά και της υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.

Στην συγκεκριμένη ανάλυση θα μελετηθούν αποκλειστικά τα παραδείγματα χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και η αιτίες που οδήγησαν σε αυτήν την αύξηση σε συνδυασμό με τις μεταβολές και τις διαφοροποιήσεις που εμφανίστηκαν στις επιμέρους χώρες της Ένωσης καθώς και την ένταξη χωρών που δεν αποτελούσαν κορυφαίους ιατρικούς προορισμούς στην λίστα με τις πλέον ανερχόμενες επιλογές.

Επιπλέον, σημαντικό ζήτημα που θα πρέπει να μελετηθεί, αποτελούν και οι επιπτώσεις που επέφερε η πανδημία του COVID-19 στο ευρωπαϊκό σύστημα υγειονομικής περίθαλψης καθώς και στους μηχανισμούς πρόληψης για την διάδοση των μεταδιδόμενων ασθενειών καθώς ασθενείς από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδειξαν να προτιμούν πακέτα ιατρικών υπηρεσιών που θα τους εξασφάλιζαν την διεκπαιρέσωση των ιατρικών πράξεων που έχουν ανάγκη, σε ένα ασφαλές περιβάλλον και σε υποδομές που τηρούν τις προδιαγραφές ασφαλείας. Σημαντικό δε, αποτελεί να αναφερθεί και το γεγονός ότι η πανδημία της ασθένειας COVID-19. Δημιούργησε και ένα καινούργιο είδος ιατρικού τουρισμού, αυτό του επονομαζόμενου εμβολιαστικού τουρισμού καθώς όλο και περισσότερα άτομα επέλεξαν να ταξιδέψουν⁸ σε γειτονικές χώρες προκειμένου να εμβολιαστούν κατά της νόσου. Ο λόγος για αυτήν την μετακίνηση στηρίζεται, όπως αναφέρει η έρευνα της Global Data, στο ότι πολλά άτομα επέλεξαν να διαθέσουν ένα χρηματικό ποσό προκειμένου να ταξιδέψουν και εμβολιαστούν με το σκεύασμα που επιθυμούν είτε γιατί στην χώρα παραμονής τους αυτά ήταν σε έλλειψη είτε γιατί ήθελαν να έχουν την επιλογή εμβολιασμού με το σκεύασμα που επιθυμούν σε συνδυασμό με την διοργάνωση ενός ταξιδιού αναψυχής, ύστερα από το πέρας της περιόδου των ταξιδιωτικών περιορισμών.

Προχωρώντας περαιτέρω στην μελέτη, αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς για την ενίσχυση και ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι διάφορες κοινές ενωσιακές πρωτοβουλίες και ευρωπαϊκές οδηγίες που συνήφθησαν και είχαν ως

⁸ Medical tourism market set to recover from the Covid-19 pandemic, <https://www.medicaldevice-network.com/comment/medical-tourism-recover-covid-19/> (online) (Accessed 5 January 2023)

στόχο την δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου που θα προασπίζει τα δικαιώματα των ασθενών που ταξιδεύουν σε χώρα διαφορετική από τον τόπο διαμονής τους για να αναζητήσουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, περιγράφοντας σημαντικά ζητήματα όπως είναι η κάλυψη του κόστους των ιατρικών πράξεων, η συνεργασία των ασφαλιστικών φορέων και η αναγνώρισή τους εφόσον βρίσκονται σε ευρωπαϊκό έδαφος καθώς και το ζήτημα της αποζημίωσης σε περίπτωση πρόκλησης ζημίας ή μη παροχής ποιοτικής ιατρικής υπηρεσίας.

Επιπλέον, η σύναψη στρατηγικών συμμαχιών μεταξύ διαφόρων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως είναι και η πρωτοβουλία Interreg Greece-Italy In-Med Tour ή οποία αποτελεί ενέργεια στο πλαίσιο του προγράμματος διασυνοριακής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας Interreg V-A Greece-Italy 2014-2020 είχε ως στόχο την δημιουργία μια ανταγωνιστικής αγοράς ιατρικού τουρισμού και την ανάπτυξη της έρευνας και της τεχνολογίας με σκοπό την ανταλλαγή των καλύτερων πρακτικών μεταξύ των παρόχων και των φορέων ιατρικού τουρισμού.⁹ Ένα ακόμη επιπλέον στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος υπήρξε η δημιουργία ενός στρατηγικού σχηματισμού συνεργασίας στην περιοχή στην οποία ανευρίσκονται οι δύο χώρες που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων αλλά και την προώθηση των δράσεων στον τομέα του ιατρικού τουρισμού μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Συμπερασματικά, θα μπορούσε η συγκεκριμένη πρωτοβουλία, να χαρακτηριστεί ως η δημιουργία μια επιχειρησιακής συντονιστικής μονάδας που θα προάσπιζε και θα προωθούσε την συνεργασία των δύο χωρών στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού σε τοπικό επίπεδο.

Επιπρόσθετα, σε ένα πιο νομοθετικό Ευρωπαϊκό επίπεδο το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και το συμβούλιο της ευρωπαϊκής ένωσης θέσπισαν την Οδηγία 2011/24/EU¹⁰, η οποία αφορά τα δικαιώματα των ασθενών σε διασυνοριακές ιατρικές θεραπείες και γενικότερα για την διασυνοριακή παροχή ιατρικών υπηρεσιών, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται ότι όλοι οι ασθενείς που αποτελούν πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και που διαμένουν νόμιμα σε αυτήν θα πρέπει να επωφελούνται από ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες υγείας που παρέχονται στο πλαίσιο της ένωσης. Η θεσμοθέτηση αυτής της οδηγίας άνοιξε περισσότερες αγορές στο πλαίσιο της Ένωσης καθώς χώρες όπως είναι η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Ρουμανία και η Πολωνία, οι οποίες δεν αποτελούσαν τους πιο δημοφιλείς ιατρικούς προορισμούς, έδειξαν μια πολύ σημαντική αύξηση στην εισροή ιατρικών τουριστών όπως π.χ. στην Πολωνία όπου, σύμφωνα με τον το Polish Association of Medical

⁹ Interreg Greece-Italy In-Med Tour, <https://mintour.gov.gr/ependyseis/in-medtour/> (online) (Accessed 13 January 2023)

¹⁰ Οδηγία 2011/24/EU - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0024> (online) (Accessed 13 January 2023)

Tourism, το 2014 σχεδόν 500,000 ξένοι ιατρικοί τουρίστες κατέφθασαν στην Πολωνία για να μπορέσουν να επωφεληθούν από ιατρικές θεραπείες, υψηλής ποιότητας αλλά χαμηλού κόστους. Επιπλέον, σε αρκετές χώρες όπως π.χ. η Τουρκία, το κράτος έχει συνάψει συμφωνίες με τις αεροπορικές εταιρείες προκειμένου να παρέχουν ελκυστικά τουριστικά πακέτα σε ταξιδιώτες που επιθυμούν να ταξιδέψουν για λόγους ιατρικού τουρισμού.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Medical Tourism Association¹¹ των Ηνωμένων Πολιτειών, έχουν προκύψει κάποια πολύ βασικά στατιστικά στοιχεία τα οποία αναφέρουν ότι περίπου 36% των τουριστών που έχουν ταξιδέψει στο εξωτερικό για παροχή τουριστικών ιατρικών υπηρεσιών είχε έρθει σε επαφή με κάποιο τουριστικό γραφείο ή διαμεσολαβητή καθώς και σύμφωνα με έρευνα της Eurostat and IPK International¹², ο συνολικός αριθμός των αφίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τουριστών υγείας, κυμαίνεται γύρω στα 56 εκατομμύρια αφίξεις για πτήσεις εσωτερικού και περίπου 5.1 εκατομμύρια για διεθνείς πτήσεις. Παρατηρούμε επίσης, σύμφωνα με την ίδια έρευνα ότι ο ιατρικός τουρισμός στην Ευρώπη, αποτελεί ένα ποσοστό της τάξεως του 4.4% όλων των αφίξεων στην Ευρώπη. Επίσης, σε ποσοστό εσόδων, ο ιατρικός τουρισμός αποφέρει έσοδα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, της τάξεως των 47 δισεκατομμυρίων, κάτι το οποίο αντιπροσωπεύει συνολικά το 4.7% των συνολικών εσόδων που αποφέρει ο τουρισμός στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, προχωρώντας σε μια πιο βαθύτερη ανάλυση, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των εσόδων προέρχεται από χώρες όπως είναι η Σουηδία, η Γαλλία, η Πολωνία, η Ιταλία και η Γερμανία. Κάτι τέτοιο παρατηρείται, καθώς οι συγκεκριμένες αυτές χώρες μπορούν και συνδυάζουν υψηλό επίπεδο παροχής ιατρικών υπηρεσιών καθώς και προσιτά κόστη όσον αφορά τα τουριστικά πακέτα τουρισμού υγείας. Σε αυτό το σημείο, μπορούμε να αναφέρουμε ότι ένας ιατρικός τουρίστας, βάσει στατιστικών, ξοδεύει κατά μέσο όρο σε ένα ταξίδι όπου συνδυάζει ιατρικές υπηρεσίες με δραστηριότητες αναψυχής, ένα ποσό που κυμαίνεται ανάμεσα στα 6.500€ με 13.000€. αναλόγως τον προορισμό καθώς και τον βαθμό σοβαρότητας της ιατρικής υπηρεσίας.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω στοιχεία μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί μια ολοένα και αυξανόμενη τάση στην εσωτερική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς δημιουργεί προοπτικές για νέες επιχειρήσεις στο να επενδύσουν σε αυτό το κλάδο, λόγω της αυξημένης ζήτησης αλλά και δυνατότητας σε ασθενείς που επιθυμούν να ταξιδέψουν στο εξωτερικό προκειμένου να λάβουν την θεραπεία

¹¹ Medical Tourism Association - <https://www.medicaltourismassociation.com/> (online) (Accessed 20 January 2023)

¹² Tourism trips of Europeans, Eurostat - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_trips_of_Europeans (online) (Accessed 20 January 2023)

που χρειάζονται, συνδυάζοντας ταυτόχρονα και τις διακοπές αναψυχής τους. Επιπλέον, σημαντικό δε αποτελεί το γεγονός ότι με την υιοθέτηση ευνοϊκότερων ευρωπαϊκών νομολογιών και Οδηγιών, δίνεται η δυνατότητα σε περισσότερες χώρες να ανοιχτούν προς αυτήν την αγορά και να γίνουν μέλος της ευρύτερης εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς που θα επιτρέπει στους ασθενείς-τουρίστες να ταξιδεύουν σε οποιαδήποτε χώρα της ένωσης επιθυμούν, απολαμβάνοντας ακριβώς τα ίδια προνόμια, με αυτά της χώρας διαμονής τους.

4.1.1 Προκλήσεις και ευκαιρίες

Όπως παρατηρήθηκε και στα παραπάνω κεφάλαια και ιδιαίτερα στην ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης του ιατρικού τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα στοιχεία που υπάρχουν μέχρι στιγμής είναι από γενικότερες έρευνες σχετικές με τον τομέα του τουρισμού και λιγότερο συγκεκριμένες και αφιερωμένες στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού. Παρά την ραγδαία αύξηση, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, στον συγκεκριμένο αυτόν κλάδο, οι έρευνες και τα στατιστικά στοιχεία είναι αρκετά περιορισμένα κάτι που έχει ως αποτέλεσμα την μη σωστή εκτίμηση και μέτρηση αυτού του ιδιαίτερα δυναμικού κλάδου της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Με την βοήθεια του παρακάτω πίνακα, μπορούμε να λάβουμε κάποιες εκτιμήσεις αναφορικά με την αγορά του ιατρικού τουρισμού στην Ευρώπη των 28 χωρών, μελετώντας παραδείγματα από τις χώρες όπου έχει παρατηρηθεί η μεγαλύτερη κινητικότητα τουριστών υγείας, για το έτος 2014. Βασιζόμενοι λοιπόν στα παρακάτω στοιχεία, μπορούμε να λάβουμε ως συμπέρασμα ότι ο συγκεκριμένος κλάδος αποφέρει έσοδα της τάξεως των 47 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ποσό το οποίο αντιπροσωπεύει το 4.7 των συνολικών εσόδων τουρισμού στην Ένωση.¹³

Table 1. Health tourism market in the EU-28 in 2014

Country	Health tourism revenue (billion €)		Health tourism spending (billion €)
	Domestic arrivals	International arrivals	International departures spending
Austria	1.44	0.31	0.61
Belgium	0.07	0.04	0.23
Bulgaria	0.04	0.03	0.03
Croatia	0.09	0.08	0.06
Cyprus	0.03	0.03	0.04
Czech Republic	0.25	0.04	0.34
Denmark	0.15	0.03	0.13
Estonia	0.01	0.07	0.02
Finland	0.31	0.04	0.34
France	8.11	0.26	2.17
Germany	12.70	0.51	5.11
United Kingdom	0.74	0.11	0.94
Greece	0.95	0.13	0.05
Hungary	0.18	0.13	0.36
Ireland	0.31	0.06	0.17
Italy	4.32	0.88	1.06

¹³ Marc Fetscherin, Renee-Marie Stephano, The medical tourism index: Scale development and validation, Tourism Management, Volume 52, 2016, Pages 539-556

Latvia	0.05	0.03	0.11
Lithuania	0.04	0.03	0.05
Luxembourg	0.00	0.02	0.10
Malta	0.01	0.06	0.03
The Netherlands	0.88	0.17	0.15
Poland	6.19	0.09	0.43
Portugal	1.62	0.11	0.23
Romania	0.30	0.01	0.05
Slovakia	0.09	0.03	0.13
Slovenia	0.09	0.05	0.08
Spain	1.19	0.60	0.28
Sweden	2.74	0.06	1.71
EU-28	42.92	3.99	13.85

Source: Mainil et al. (2017)

Προχωρώντας περαιτέρω την ανάλυση του συγκεκριμένου ζητήματος, θα γίνει αναφορά στις διάφορες ευκαιρίες αλλά και προκλήσεις που δημιουργούνται στην αγορά του ιατρικού τουρισμού στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες μπορούν είτε να δώσουν μια ώθηση στην περαιτέρω ανάπτυξη του και την ακριβή νομολογική θεσμοθέτησή του είτε μπορούν να κάμψουν την ανάπτυξη αυτή, λόγω έλλειψης πληροφόρησης γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα ή ελλιπούς διακρατικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών.

Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα του ιατρικού τουρισμού αποτελεί το γεγονός ότι η συγκεκριμένη μορφή έχει καταστεί ιδιαίτερα δημοφιλής ανάμεσα στις χώρες της Ένωσης μέσω των διαφόρων δραστηριοτήτων αναψυχής και σωματικής ευεξίας που ο τομέας αυτός μπορεί να προσφέρει σε συνδυασμό με ποικίλες άλλες ιατρικές δραστηριότητες. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο κάποιες από τις χώρες της Ένωσης, παρουσιάζουν μια σημαντική διαφορά όσον αφορά την ανάπτυξη αυτού του κλάδου η οποία μπορεί να βασίζεται και στις εν γένει γεωμορφολογικές και διαφορές των χωρών που μπορεί να επιτρέπουν περισσότερες θεραπευτικές δραστηριότητες, ιατρικού χαρακτήρα όπως είναι οι ιαματικές πηγές και οι διάφορες άλλες φυσικές πηγές που συμβάλλουν στο γενικότερο πλαίσιο του τουρισμού υγείας και ευεξίας.¹⁴

Επιπλέον, βασικό στοιχείο αποτελεί και το ζήτημα των μετακινήσεων. Ο εκμηδενισμός των αποστάσεων μέσω των νέων μέσων μεταφοράς και ιδιαίτερα η διευκόλυνση των μετακινήσεων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνει μια σημαντική ώθηση στον ειδικό αυτό κλάδο του τουρισμού καθώς τα ενδιαφερόμενα άτομα έχουν εύκολη πρόσβαση σε οποιονδήποτε προορισμό επιλέξουν, χωρίς αυτό να αποτελεί εμπόδιο.

¹⁴ Health tourism in the European Union § Financial Effects and future prospects, Sabina Hodzic, Hana Paleka, University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, 2018, 9th International Conference of the School of Economics and Business, pp.170

Η ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού θα μπορούσε επίσης να βασιστεί, στην ολοένα και αυξανόμενη γήρανση του πληθυσμού και στην επιτακτική ανάγκη για εύρεση νέων υποδομών αλλά και λύσεων που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν αποσυμφόρηση στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις πρωτοβάθμιας αλλά και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας, κάτι το οποίο θα είχε και ως αποτέλεσμα την παροχή πιο ποιοτικών υπηρεσιών και πιο εξειδικευμένων θεραπειών που θα μπορούσαν να συνδυάζουν εν μέρει την ιατρική θεραπεία με την παροχή δραστηριοτήτων ευεξίας.

Επιπλέον, ένα θετικό έναυσμα καθώς και σημαντική ευκαιρία, αποτελούν τα διάφορα φορολογικά κίνητρα που αρκετές κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υιοθετήσει και αποσκοπούν στη ενίσχυση της κινητικότητας του ιατρικού τουρισμού αλλά και της δημιουργίας μιας τουριστικής σεζόν που θα είναι διαθέσιμη καθ' όλη την διάρκεια του έτους και όχι μόνον κατά τους καλοκαιρινούς μήνες καθώς αρκετές ιατρικές θεραπευτικές δραστηριότητες είναι ενδεδειγμένο να πραγματοποιούνται κατά τους χειμερινούς μήνες όπου οι θερμοκρασίες είναι αρκετά χαμηλότερες.

Επιπρόσθετα, σημαντική προοπτική στον συγκεκριμένο κλάδο στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί η δημιουργία σε διεθνές επίπεδο μέσω μια ενοποιημένης δράσης, μικρότερων ιατρικών κέντρων, εξειδικευμένων σε διάφορες παθήσεις, ακόμα και προορισμένων για βαρύτερες παθήσεις, που μέσω των, υψηλών προδιαγραφών, υποδομών τους θα αποτελέσουν πόλο έλξης για ολοένα και περισσότερους ασθενείς, παρακάμπτοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις μακροχρόνιες λίστες αναμονής, δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να επωφεληθούν από αυτές τις εξειδικευμένες ιατρικές υπηρεσίες ακόμα και σε χαμηλότερο κόστος, συγκριτικά με την χώρα μόνιμής διαμονής τους.

Συμπερασματικά, θα μπορούσε να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τις παραπάνω προοπτικές και ευκαιρίες στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού, η αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και να καταστεί ιδιαίτερα ανταγωνιστική και ελκυστική ως προς τους εν δυνάμει επενδυτές, οι οποίοι θα έχουν την ευκαιρία να επενδύσουν στον συγκεκριμένο κλάδο της οικονομίας. Σημαντικό δε, αποτελεί το γεγονός ότι προκειμένου να μπορέσει η αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης να κατευθυνθεί προς την συγκεκριμένη κατεύθυνση, θα πρέπει να υπάρξει από πλευράς των κρατικών μηχανισμών των κρατών-μελών μια ενοποιημένη στρατηγική συμμαχία που θα έχει ως στόχο και την προώθηση αλλά και διαφήμιση των εν λόγω δράσεων.¹⁵

¹⁵Public-Private Partnerships for Sustainable Growth of Medical Tourism, Medical Tourism Magazine, <https://www.magazine.medicaltourism.com/article/public-private-partnerships-for-sustainable-growth-of-medical-tourism> (online) (Accessed 10 December 2022)

Σε αντίθεση με τις παραπάνω αναφορές περί των εν δυνάμει προοπτικών ανάπτυξης του ιατρικού τουρισμού, ως κλάδου και οικονομικής δραστηριότητας, στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να γίνει αναφορά και σε κάποιες συνιστώσες οι οποίες κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που διεξάγεται η παρούσα μελέτη, συντελούν στην δημιουργία εμποδίων στην ανάπτυξή του.

Μια από τις βασικές αδυναμίες της παρούσας κατάστασης αποτελεί η ελλιπής έρευνα και μελέτη του κλάδου καθώς και ο μη διαχωρισμός των στατιστικών στοιχείων που αφορούν τον ιατρικό τουρισμό ως κλάδο, από την γενικότερη στατιστική εικόνα του ευρωπαϊκού ιατρικού τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, αυτό το παράδειγμα έχει ως αποτέλεσμα την λανθασμένη εκτίμηση του όγκου κίνησης του ιατρικού τουρισμού καθώς και των οικονομικών πλεονεκτημάτων που αυτός, μπορεί να αποφέρει.

Επίσης, το ζήτημα της μη σωστής ενημέρωσης γύρω από την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/24/EU¹⁶, περί της ελεύθερης πρόσβασης των ασθενών στην περίθαλψη υγείας, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δημιουργεί εμπόδιο στην μετακίνηση αυτών καθώς δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν ακριβώς ποια δικαιώματα απορρέουν για αυτούς από την ιδιότητά τους ως πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθεί και να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι η αδυναμία συνεργασίας μεταξύ των φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας και του κράτους, δημιουργεί ένα μη φιλικό περιβάλλον για την προώθηση και την ανάδειξη του συγκεκριμένου κλάδου. Η πρόταση για σύναψη συμβάσεων έργων μεταξύ κράτους και ιδιωτών, για την ανάληψη έργων που θα στοχεύουν τον κλάδο του ιατρικού τουρισμού θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντική λύση για το εν λόγω ζήτημα.

Συμπερασματικά, η ύπαρξη κάποιων εμποδίων στην υφιστάμενη κατάσταση του ιατρικού τουρισμού που μπορεί να οφείλονται σε ποικίλους παράγοντες, όπως είναι οι υπάρχουσες αναχρονιστικές εγκαταστάσεις υγείας καθώς και η έλλειψη συνεργασίας των κρατών στον συγκεκριμένο κλάδο, δεν δημιουργεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την οικονομική του ανάπτυξη καθώς δεν δημιουργεί και ένα πρόσφορο έδαφος για επενδύσεις. Επιπλέον, σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η έλλειψη επαρκούς νομοθεσίας σε κρατικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο που θα μπορεί να προβλέψει τις διάφορες περιπτώσεις εκσυγχρονισμού των υποδομών αλλά και την παροχή οικονομικών και φορολογικών κινήτρων και διευκολύνσεων στους ασθενείς, οι οποίοι έχοντας διττή ιδιότητα καθώς και αυτή του τουρίστα, επιθυμούν να κάνουν χρήση του δικαιώματός τους, ως πολίτες της Ένωσης και να λάβουν τις θεραπείες που έχουν ανάγκη σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, η ανάγκη για εύρεση εναλλακτικών επενδυτικών πηγών αλλά και συνδυασμών, όπως είναι οι συνεταιρισμοί κρατών και ιδιωτικών επιχειρήσεων θα μπορούσαν να συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού καθώς και στην δημιουργία μιας ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αγοράς στον ειδικό αυτό κλάδο του τουρισμού.

¹⁶ Οδηγία 2011/24/EU - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0024> (online) (Accessed 20 January 2023)

4.2 Ελληνικό πλαίσιο

Η περίπτωση της Ελλάδας, όσον αφορά το γενικότερο ζήτημα της τουριστικής της δραστηριότητας, αποτελεί ένα βασικό παράδειγμα καθώς ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα την βαριά της βιομηχανία καθώς στηρίζει εκεί το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων της. Τους θερινούς μήνες κατά κύριο λόγο, πληθώρα τουριστών επιλέγουν ως ταξιδιωτικό προορισμό για τις καλοκαιρινές τους διακοπές καθώς λόγω του Μεσογειακού της κλίματος μπορεί να συνδυάσει πολλές τουριστικές δραστηριότητες και να ικανοποιήσει πληθώρα αναγκών αναψυχής.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Τουρισμού, το έτος 2022 η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 121.8% σε σχέση με τις προηγούμενες χρονιές καθώς αποκόμισε έσοδα από την δραστηριότητα του τουρισμού που αγγίζουν περίπου τα 13 δισεκατομμύρια ευρώ. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί ότι περίπου το 67% των εσόδων αυτών προέρχεται από εισπράξεις που πραγματοποιήθηκαν από κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁷

Η αναφορά των παραπάνω στοιχείων, υπογραμμίζει το γεγονός ότι η τουριστική δραστηριότητα είναι ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική οικονομία καθώς συντελεί σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό στην αύξηση των γενικότερων εσόδων της οικονομίας. Όπως παρατηρείται λοιπόν, ο τουρισμός αποτελεί μια πολύ δυναμική βιομηχανία για το κράτος που μέσω της ανάπτυξής της και γενικότερα του εκσυγχρονισμού των μηχανισμών που την διέπουν θα μπορούσε να αναδειχθεί ως η πλέον σημαντικότερη, βάσει αποτελεσμάτων, από τις υπόλοιπες.

Προχωρώντας, πιο συγκεκριμένα στο προς εξέταση ζήτημα, του ιατρικού τουρισμού και αναλύοντας την περίπτωση της Ελλάδας, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η συγκεκριμένη αγορά παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένες δυνατότητες ανάπτυξης καθώς υπάρχει πληθώρα εξειδικευμένου προσωπικού καθώς και τεχνολογική ανάπτυξη σε πλήθος ιατρικών δραστηριοτήτων που θα μπορούσε να συντελέσει στην ανάδειξη αυτού του τομέα τουρισμού.

Την παρούσα χρονική περίοδο, ο ελληνικός ιατρικός τουρισμός αλλά κατ' επέκταση και η αγορά της Ελλάδας στον συγκεκριμένο κλάδο, βρίσκονται σε μια αναπτυσσόμενη οικονομική κατάσταση καθώς η έλλειψη επαρκών κρατικών πρωτοβουλιών και κινήτρων δημιουργούν ένα δυσχερές περιβάλλον ανάπτυξης.

¹⁷ Τουρισμός Ελλάδα στατιστικά 2022: Η τουριστική κίνηση αυξήθηκε κατά 121,8% στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου και διαμορφώθηκε σε 19,12 εκατομμύρια ταξιδιώτες, Άρθρο Alfapress, <https://www.alphafreepress.gr/2022/10/25/ellada/tourismos-ellada-statistika-2022-ektinaksi-stis-eisprakseis-ianouariou-aygoustou/> (online) (Accessed 20 January 2023)

Μέχρι στιγμής, η πληθώρα δραστηριοτήτων ιατρικού τουρισμού, περιορίζεται σε δραστηριότητες που έχουν ως αντικείμενο τον ιαματικό τουρισμό, την θαλασσοθεραπεία καθώς και τις θεραπείες σπα, εκμεταλλευόμενες τον πλούτο φυσικών πόρων που παρέχει το περιβάλλον της Ελλάδας, οι οποίοι μπορούν να αξιοποιηθούν ως προς αυτήν την κατεύθυνση. Πλέον, κατά τα τελευταία έτη, στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού έχει δοθεί έμφαση και σε άλλες δραστηριότητες, αμιγώς ιατρικές όπως είναι ο κλάδος της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, οι οδοντιατρικές υπηρεσίες καθώς και οι μεταμοσχεύσεις μαλλιών.

Ο λόγος αυτή της αύξησης μπορεί να βασιστεί στο πλήρως καταρτισμένο ιατρικό προσωπικό που διαθέτει η Ελλάδα, με εξειδικευμένους επιστήμονες στους εκάστοτε ιατρικούς κλάδους καθώς και στο φαινόμενο της ιατρικής κινητικότητας όπου πλέον ένα σημαντικό ποσοστό Ελλήνων ιατρών, που ασκούσαν το επάγγελμά τους σε χώρες της δυτικής Ευρώπης, αποφασίζουν να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής τους και είτε να συμβάλλουν μέσω της εργασίας τους σε κάποιο νοσηλευτικό ίδρυμα είτε δημιουργώντας οι ίδιοι μέσω ιδιωτικής πρωτοβουλίας κάποιο εξειδικευμένο κέντρο αριστείας.¹⁸

Προχωρώντας περαιτέρω στην ανάλυση και προκειμένου να κατανοηθεί πλήρως το σύστημα υγείας στην Ελλάδα, θα γίνει σύντομη αναφορά στην υφιστάμενη κατάσταση παρόχων υγείας δημοσίου και ιδιωτικού ενδιαφέροντος. Την παρούσα στιγμή στην ελληνική επικράτεια, το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) εξυπηρετεί το μεγαλύτερο ποσοστό των ιατρικών δραστηριοτήτων καθώς στο πλαίσιό του δραστηριοποιούνται περίπου 140 δημόσια νοσοκομεία, τα οποία λαμβάνουν τους πόρους για την λειτουργία τους από τον κρατικό μηχανισμό καθώς και από τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης.

Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός των ιδιωτικών κλινικών και νοσοκομείων στην χώρα ανέρχεται περίπου στα 190, γεγονός που τα καθιστά ιδιάζουσας σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος υγείας στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία αυτών, προσφέρει πληθώρα ιατρικών δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορούν να συγκαταλεχτούν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια φροντίδα υγείας.

Βασίζόμενοι σε αυτά τα στοιχεία που παρατίθενται από το Υπουργείο Υγείας, μπορεί να αναφερθεί το γεγονός ότι σημαντικό ποσοστό του κλάδου υγείας στην Ελλάδα στηρίζεται σε κλινικές και νοσοκομεία ιδιωτικών συμφερόντων, τα οποία παρουσιάζουν μια εκθετική ανάπτυξη, ιδιαίτερα και μετά το πέρας της πανδημίας του κορονοϊού, όπου αναδείχθηκε η ανάγκη για υπηρεσίες υψηλής ποιότητας σε υποδομές υψηλών προδιαγραφών όπου θα τηρούνται όλα τα υγειονομικά πρωτόκολλα.

¹⁸ Ευκαιρίες, Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του ιατρικού τουρισμού, Καρούλας Νικόλαος, πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2016, Διατριβή Μάστερ, σ. 40 – 46

Βασικό δε, πλεονέκτημα αποτελεί το γεγονός ότι αρκετά από τα παραπάνω ιδιωτικά νοσηλευτικά ιδρύματα, διαθέτουν παραρτήματα και σε γειτονικές χώρες όπως είναι η Ρουμανία και η Βουλγαρία, κάτι το οποίο δημιουργεί ένα πρόσφορο και ευνοϊκό περιβάλλον για την μετακίνηση των ασθενών μεταξύ των κρατών σε περίπτωση που υπάρχει ανάγκη για παροχή πιο εξειδικευμένων θεραπειών τους.

Οι λόγοι για τους οποίους έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερη αύξηση της παρουσίας ιδιωτικών νοσηλευτικών ιδρυμάτων και κλινικών ποικίλουν. Οι μεγάλες λίστες αναμονών στα δημόσια νοσοκομεία καθώς και η έλλειψη επαρκούς προσωπικού αποτελούν έναν βασικό παράγοντα που προσπαθούν οι ασθενείς να παρακάμψουν όταν επιλέγουν να απευθυνθούν σε ένα ιδιωτικό νοσοκομείο είτε κλινική. Επίσης, η δυνατότητα επιλογής εξειδικευμένων ιατρών, ανάλογα την δραστηριότητα που επιθυμεί ο κάθε ασθενής αποτελεί σημαντική συνιστώσα καθώς στα δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα αυτή δεν δίνεται με αποτέλεσμα πολλές φορές ο ασθενής να μην λαμβάνει την πρέπουσα προσοχή σύμφωνα με την πάθησή του. Ερχόμενοι ξανά στο ζήτημα του ιατρικού ελληνικού τουρισμού, καθώς ο ιδιωτικός τομέας υγείας της χώρας παρουσιάζει σημαντική ανάπτυξη, που εν μέρει οφείλεται και σε ξένες επενδυτικές ομάδες που επιλέγουν αυτόν τον κλάδο για να αναπτύξουν την δραστηριότητά τους, μπορεί να αναφερθεί η δυνατότητα ανάπτυξης του ιατρικού τουρισμού στην χώρα, να βασιστεί σε ιδιωτικές πρωτοβουλίες είτε συνεταιρισμούς δημοσίου – ιδιωτικού τομέα που θα έχουν ως στόχο την ανάπτυξη στοχευμένων κέντρων αριστείας που θα παρέχουν εξειδικευμένες θεραπείες. Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω και σύμφωνα με την έρευνα που διεξήχθη, παρατηρείται μια έλλειψη ή ένα κενό στην αγορά ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα, ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες για τους ενδιαφερόμενους.¹⁹

Πέραν της πληθώρας ιδιωτικών αλλά και δημόσιων θεραπευτηρίων που έχουν ως προτεραιότητα την εξυπηρέτηση έκτακτων αναγκών αλλά και αμιγώς ιατρικών πράξεων, στην περίπτωση του ιατρικού τουρισμού δεν παρατηρούνται ιδιωτικά σχήματα που θα μπορούσαν να συνδυάσουν στο πλαίσιο τους, παροχή υπηρεσιών υγείας, ταυτόχρονα με δραστηριότητες ευεξίας και αναψυχής που θα απευθύνονταν στο ευρύτερο πλαίσιο του τουρισμού. Παραδείγματος χάριν, κατά την διοργάνωση ταξιδιού X πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ανάγκη για παροχή υπηρεσίας υγείας που μπορεί να αφορά οδοντιατρικές επεμβάσεις είτε θεραπείες αποθεραπείας μετά από νόσηση με long Covid. Ο ίδιος, πολίτης X, χωρίς να θέλει να αλλάξει τα ήδη προγραμματισμένα σχέδιά του, εφόσον είχε την δυνατότητα θα μπορούσε να απευθυνθεί σε ένα εξειδικευμένο κέντρο που θα μπορούσε να του παρέχει και τις θεραπείες που έχει ανάγκη αλλά σε ένα πλαίσιο που να μην προσομοιάζει με νοσηλευτικό ίδρυμα αλλά με ξενοδοχειακή εγκατάσταση που θα ήταν σε θέση να του παρέχει και άλλες δραστηριότητες ευεξίας και αναψυχής.

¹⁹ Η πορεία του ιατρικού τουρισμού στις χώρες του εξωτερικού – Συσχέτιση με Ελλάδα, Διπλωματική Εργασία, Σωτηροπούλου Αντωνία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2019, σ. 47-48

4.2.1 Προκλήσεις και ευκαιρίες

Έχοντας μελετήσει την υφιστάμενη κατάσταση του ιατρικού τουρισμού αλλά και του συστήματος υγείας στην Ελλάδα γενικότερα, θα μελετήσουμε σε αυτό το στάδιο της παρούσας έρευνας τις διάφορες ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην ελληνική αγορά υγείας καθώς και τις προκλήσεις που δύνανται να παρεμποδίσουν την σταδιακή του ανάπτυξη.

Όπως προαναφέρθηκε, η βιομηχανία του τουρισμού αποτελεί κινητήριο δύναμη για την ελληνική οικονομία καθώς σύμφωνα και με έρευνα του World Economic Forum το 2017²⁰, τα έσοδα της Ελλάδας από τον κλάδο του τουρισμού, αντιπροσώπευαν περίπου το 8% του ΑΕΠ της.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι το συγκεκριμένο ποσοστό είναι ιδιαίτερα σημαντικό ως ποσοστό μιας και μόνο οικονομικής δραστηριότητας, αυτής του τουρισμού, οπότε η ανεύρεση νέων δυνατοτήτων και η εξέλιξη περισσότερων ευκαιριών μπορούν να δώσουν ένα σημαντικό προβάδισμα.

Επιπλέον, η θέση της χώρας στον παγκόσμιο χάρτη βρίσκεται σε αρκετά στρατηγικό σημείο που ευνοεί, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, την συνεργασία μεταξύ ιδιωτικών παρόχων υγείας που διαθέτουν μονάδες σε γειτονικές χώρες του εξωτερικού προκειμένου να διευκολύνουν την μεταφορά και θεραπεία μεγαλύτερου ποσοστού ασθενών.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθεί και το γεγονός της διευκόλυνσης των μεταφορών και της πρόσβασης στην χώρα καθώς η Ελλάδα, ως χώρα μέλος της Σύμβασης Σένγκεν, δεν πραγματοποιεί έλεγχο διαβατηρίων ή άλλων εγγράφων στα σύνορά της, με αποτέλεσμα η πρόσβαση στην χώρα να γίνεται με μεγάλη ευκολία.

Η Ελλάδα, έχει παρουσιάσει αυξημένη εξειδίκευση σε αρκετούς τομείς της ιατρικής, όπως είναι η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή όπου λόγω υψηλής εξειδίκευσης αλλά και χαμηλότερους κόστους θεραπείας, αρκετοί πολίτες της Ένωσης προτιμούν τις υπηρεσίες που παρέχει η Ελλάδα. Επίσης, παρόμοια εξειδίκευση παρουσιάζεται και στον τομέα των οφθαλμολογικών επεμβάσεων και θεραπειών όπου η Ελλάδα διαθέταν πλήρως καταρτισμένο και εξειδικευμένο προσωπικό, με χρήση πλέον σύγχρονων τεχνολογικών μέσων, όπως είναι η θεραπείες laser, τις οποίες πολλοί πολίτες των Ευρωπαϊκών χωρών προτιμούν να χρησιμοποιήσουν καθώς είναι περισσότερο οικονομικά προσβάσιμες για αυτούς.

²⁰ Annual Report 2017-2018, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/reports/annual-report-2016-2017/> (online) (Accessed 20 January 2023)

Επιπρόσθετα, σημαντική βάση θα πρέπει να δοθεί και στο φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού το οποίο παρατηρείται έντονα και κατά κύριο λόγο στις χώρες του δυτικού κόσμου. Λόγω της αύξησης του προσδόκιμου ζωής αλλά και την ανεύρεση νέων θεραπειών και μέσω της εξέλιξης της τεχνολογίας, παρατηρείται μια γήρανση του πληθυσμού, η οποία θα πρέπει να αποτελέσει βάση για την δημιουργία νέων κέντρων φροντίδα ηλικιωμένων αλλά και γηριατρικής πρόνοιας. Η Ελλάδα λόγω της στρατηγικής της θέσης και του εύκρατου κλίματός της, αποτελεί ιδανικό προορισμό για τέτοιου είδους ηλικιακές ομάδες, οι οποίες θα μπορούσαν να επωφεληθούν των θεραπειών τους συνδυάζοντάς τες με επιλογές αναψυχής.

Προχωρώντας περαιτέρω, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στις διάφορες πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί με την κρατική υποστήριξη προκειμένου ο κλάδος του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα, να προβληθεί και να διαφημιστεί επαρκώς, έτσι ώστε όλοι οι ενδιαφερόμενοι τουρίστες – ασθενείς να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με το πως θα μπορούσαν να διοργανώσουν ένα τέτοιου είδους ταξίδι αλλά και σε τι θεραπείες θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση. Για αυτόν τον λόγο, ιδρύθηκε η Ελληνική Συνομοσπονδία Τουρισμού Υγείας²¹, η οποία έχει ως στόχο την ενημέρωση των ενδιαφερόμενων αναφορικά με τις παρεχόμενες θεραπείες στην ελληνική επικράτεια, σε μια προσπάθεια ο ελληνικός ιατρικός τουρισμός να καταστεί ένα ανταγωνιστικό και πλήρως ολοκληρωμένο προϊόν το οποίο θα είναι διαθέσιμο σε πολίτες άλλων κρατών μελών.

Επίσης, ένα πολύ σημαντικό όργανο αποτελεί και το Ελληνικό Συμβούλιο Ιατρικού Τουρισμού (ELITOUR)²², το οποίο μέσω της λειτουργίας του έχει ως στόχο την υποστήριξη της διακρατικής συνεργασίας και τις διεθνούς προβολής της Ελλάδας, ως κορυφαίου προορισμού ιατρικού τουρισμού.

Στο σημείο αυτό, θα παραθέσουμε κάποιους από τους βασικούς στόχους του οργανισμού ELITOUR καθώς αυτός μέσω της συμβολής του αποτελεί ένα από τα βασικότερα όργανα προώθησης της δραστηριότητας του ιατρικού τουρισμού στο εξωτερικό.

Βασικός στόχος του συμβουλίου, αποτελεί ο συντονισμός των διαφόρων ενεργειών που διέπουν το ζήτημα του τουρισμού υγείας με σκοπό την λήψη μιας κοινής πορείας δράσεων σε επίπεδο κρατικής εκπροσώπησης που θα συμβάλλουν στην δημιουργία ενός ελκυστικού περιβάλλοντος στο εσωτερικό της χώρας για επενδύσεις στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού.

²¹ Greek Health Tourism Association, <https://greekhealthtourism.gr/en/vision-mission/> (online) (Accessed 20 January 2023)

²² Greek Health Tourism Council, ELITOUR, <https://www.elitour.org/our-mission/> (online) (Accessed 20 January 2023)

Επίσης, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας καθώς και η εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού σε μεθοδολογίες καθώς και πρακτικές στον κλάδο της υγείας, έχουν ως στόχο την διεθνή αναγνώριση των ελληνικών, ιατρικών τουριστικών προϊόντων στο εξωτερικό αλλά και την κατάρτισή τους στα διεθνή προγράμματα πιστοποιήσεων.

Επιπρόσθετα, η δημιουργία ενός δικτύου συνεργασίας και επικοινωνίας μεταξύ των κρατών-μελών καθώς και η συνεισφορά και η χρήση των διαφόρων ευρωπαϊκών κονδυλίων που σχετίζονται με την προώθηση της δράσης του ελληνικού ιατρικού τουρισμού, αποτελούν βασικό μέλημα του εν λόγω οργανισμού.

Λαμβάνοντας υπόψιν τις παραπάνω ευκαιρίες που παρουσιάζονται στον κλάδο του ελληνικού ιατρικού τουρισμού, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στις διάφορες προκλήσεις που αυτός παρουσιάζει και θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ευρύτερη ανάπτυξή του, ως οικονομικού κλάδου.

Μια από τις βασικές προκλήσεις που απασχολούν τον συγκεκριμένο κλάδο του ιατρικού τουρισμού, είναι η αδυναμία υποστήριξης του ιατρικού τουρισμού από τις μονάδες δημόσιας υγείας της χώρας είτε λόγω ελλιπούς κατάρτισης του προσωπικού είτε λόγω έλλειψης διαθέσιμων υποδομών για την ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας.

Το σημαντικό αυτό ζήτημα, επίσης παρατηρείται και στο γεγονός ότι πολλές δημόσιες μονάδες υγείας της χώρας, δεν διαθέτουν τις πλήρεις πιστοποιήσεις που θα μπορούσαν να τις καταστήσουν ανταγωνιστικές διεθνώς και έτσι να τις κατατάξουν σε δημοφιλείς προορισμούς ιατρικών θεραπειών.²³

Όσον αφορά το νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού και εκεί μπορούν να εντοπιστούν αρκετές αδυναμίες. Στην Ελλάδα, το νομοθετικό πλαίσιο που περιβάλλει το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού, είναι αρκετά απαρχαιωμένο καθώς διευκρινίζει κυρίως εννοιολογικές διαστάσεις του ζητήματος παρά τρόπους λειτουργίας και προώθησης του συγκεκριμένου κλάδου.

Η συμβολή της Οδηγίας 24/2011 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί καθοριστικής σημασίας καθώς μέσω αυτής, εξασφαλίζεται η παροχή ιατρικών υπηρεσιών ανάμεσα στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποκτώντας κατά αυτόν τον τρόπο ο κλάδος έναν διασυνοριακό χαρακτήρα που δίνει την δυνατότητα σε ασθενείς από όλα τα κράτη-μέλη της Ευρώπης, εφόσον διαθέτουν ασφάλεια υγείας, να απολαμβάνουν το προνόμιο της λήψης ιατρικών, θεραπευτικών υπηρεσιών, έχοντας κάλυψη από το ασφαλιστικό τους ταμείο. Παρ' όλα αυτά όμως, υπάρχει επιτακτική ανάγκη για νομοθετική κάλυψη και άλλων ζητημάτων όπως είναι το ζήτημα της στέγασης των ασθενών σε μονάδες ιατρικού τουρισμού καθώς και η αστική ευθύνη που τα συνοδεύει.

Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι ο ελληνικός ιατρικός τουρισμός παρουσιάζει πληθώρα πλεονεκτημάτων καθώς και ευκαιριών που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ευρύτερη ανάπτυξή του. Μερικά από αυτά, είναι η εύκρατο κλίμα της περιοχής που δίνει την δυνατότητα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου καθ' όλη την διάρκεια του έτους, το πολύ εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό καθώς και η τεχνολογική ανάπτυξη σε συγκεκριμένους κλάδους της υγείας. Από την άλλη πλευρά όμως, υπάρχουν και κάποιες σημαντικές συνιστώσες που πρέπει να ληφθούν υπόψιν καθώς είναι σε θέση να δημιουργήσουν σημαντικά εμπόδια στην ανάπτυξη της ιατρικής τουριστικής δραστηριότητας. Το βασικότερο από αυτά αποτελεί, η έλλειψη κρατικών πόρων για την λειτουργία υποδομών ιατρικού τουρισμού αλλά και η ελλιπής νομοθεσία που αδυνατεί να συνεισφέρει στην εξωστρέφειά του και στην προώθηση αυτής της ειδικής μορφής τουρισμού που παρουσιάζει πολλές προοπτικές και έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να αποφέρει σημαντικά έσοδα στην ευρύτερη οικονομία της χώρας.

²³ Ιατρικός Τουρισμός, Νέες Τάσεις και καλές πρακτικές, Η περίπτωση της Ελλάδας, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Σοφία Ντινέλη, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2015, σ.46

4.3 Συγκριτική μελέτη

Ο τουρισμός αποτελεί μια πολύ σημαντική πηγή εσόδων για την πλειοψηφία των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως παρατηρήθηκε, βάσει της έρευνας των προηγούμενων κεφαλαίων, η ειδική μορφή τουρισμού που ονομάζεται ιατρικός τουρισμός ή τουρισμός υγείας, αποτελεί μια πλέον ανερχόμενη τάση. Η οποία μπορεί να συνεισφέρει πολλά σημαντικά έσοδα στις οικονομίες και των ευρωπαϊών χωρών καταρρίπτοντας την πρώτη θέση που κατέχουν οι χώρες της Ασίας αλλά και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών υγείας και πολλές φορές σε προσβάσιμα οικονομικά τιμές.

Στο παρόν κεφάλαιο της παρούσας μελέτης, θα παρατεθεί μια συγκριτική ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων που παρουσιάζονται στον τουρισμό υγείας, όσον αφορά τις Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και σε σχέση με το παράδειγμα της Ελλάδας καθώς και το κατά πόσο θα μπορούσε να παρουσιάσει άνθηση αυτός ο ειδικός κλάδος τουρισμού στην χώρα.

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι η Γερμανία, η Γαλλία και η Αυστρία αποτελούσαν και αποτελούν από τους κορυφαίους ταξιδιωτικούς προορισμούς καθώς διαθέτουν παράδοση σε αρκετές ιατρικές θεραπευτικές δραστηριότητες καθώς εξασφαλίζουν ταυτοχρόνως υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, βάσει διεθνών πιστοποιήσεων καθώς και κόστος χαμηλότερο σε σύγκριση με άλλων χωρών καθώς αυτό μπορεί να αποζημιωθεί εφόσον οι πολίτες της Ένωσης που κάνουν χρήση των συγκεκριμένων θεραπειών, είναι σφαιρισμένη σε κάποιο κοινωνικό ασφαλιστικό ταμείο της χώρας τους.

Σε αυτό το σημείο είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου περιφερειακής Ανάπτυξης, δίνονται σημαντικά κίνητρα, οικονομικού χαρακτήρα που έχουν ως στόχο την επένδυση σε καινοτόμα προϊόντα, που θα μπορέσουν να φέρουν προστιθέμενη αξία στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι και η δραστηριότητα του ιατρικού τουρισμού.

Επιπλέον, οι διάφορες νομοθετικές τροπολογίες που ισχύουν σε πληθώρα χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνουν το έναυσμα για μεγαλύτερη τουριστική κινητικότητα καθώς διευκολύνουν και τις συνθήκες κατά τις οποίες οι τουρίστες, επωφελούμενη ιατρικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων αναψυχής, μπορούν να παραμένουν στην επικράτεια της χώρας επιλογής, κάνοντας χρήση της συγκεκριμένης ιδιότητας, αυτής του ιατρικού τουρίστα.²⁴

²⁴ Medical Tourism: Globalization of the Healthcare Marketplace, MedGenMed. 2007; 9(4): 33. Published online 2007 Nov 13., Michael D. Horowitz, MD, MBA, FACS, Research Associate, Jeffrey A. Rosensweig, PhD, Associate Professor of International Business and Finance and Director, and Christopher A. Jones, DPhil, MSc, FRSM, Research Associate (online) (Accessed 21 January 2023)

Επιπρόσθετα, μια πολύ σημαντική συνιστώσα αποτελεί ο τομέας της διαφημιστικής προώθησης. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν επενδύσει σημαντικά στο ζήτημα της προώθησης του ιατρικού τουρισμού αλλά και την δημιουργία καμπανιών μάρκετινγκ που έχουν στόχο την ενημέρωση των πολιτών της χώρας τους αλλά και την διάχυση στοχευμένων διαφημίσεων ακόμα και στο εξωτερικό, προκειμένου να προσελκύσουν και πολίτες άλλων κρατών-μελών της Ένωσης, που αποτελούν μεγάλη πλειοψηφία των αποδεκτών των αποτελεσμάτων του ιατρικού τουρισμού, στοχεύοντας να τους ενημερώσουν σχετικά με τις ιατρικές δραστηριότητες που μπορούν να βρουν στην εκάστοτε χώρα καθώς και να τους πληροφορήσουν για το νέα αυτή ειδική μορφή τουρισμού καθώς και για τα οφέλη που μπορεί να παρέχει.

Πέραν όμως του ζητήματος της διαφήμισης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται ότι έχει επιτευχθεί σε κάποιες χώρες, σε έναν βαθμό, η διακρατική συνεργασία με γειτονικές χώρες και στο επίπεδο της συνεργατικής προώθησης των προοπτικών και των πλεονεκτημάτων που μπορεί να επιφέρει ο ιατρικός τουρισμός αλλά και στο επίπεδο σύναψης στρατηγικών συμμαχιών που μπορεί να βασίζονται στον τομέα της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του ιατρικού προσωπικού αλλά και της ανταλλαγής τεχνογνωσίας που σχετίζεται με τις διάφορες τεχνολογικές εξελίξεις του κλάδου.

Προχωρώντας περαιτέρω την συγκριτική αυτή ανάλυση, θα πρέπει να αναφερθούμε και στον παράδειγμα της Ελλάδας και της υφιστάμενης κατάσταση που παρουσιάζεται στην Ελλάδα. Όπως αναλύθηκε και στο αντίστοιχο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, ο κλάδος του ιατρικού τουρισμού παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα τα τελευταία έτη στην αγορά της Ελλάδας. Τα διάφορα φυσικά πλεονεκτήματα που απορρέουν από την γεωγραφική θέση της χώρας καθώς και η μακρά παράδοση της Ελλάδας που την κατατάσσει σε έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς της χώρας, συντελούν στο να αναδειχθεί ο τομέας του ιατρικού τουρισμού σε έναν από τους πλέον καινοτόμους και ανερχόμενους. Επίσης, αναφορά θα πρέπει να γίνει και στην υψηλή εξειδίκευση που διαθέτουν αρκετοί ιατρικοί τομείς της Ελλάδας όπως είναι παραδείγματος χάριν ο τομέας της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής καθώς και οι θεραπείες οφθαλμολογικού αλλά και ορθοπαιδικού χαρακτήρα.²⁵

Ο κλάδος λοιπόν, του ιατρικού τουρισμού παρουσιάζει αρκετές θετικές προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη, σε Ευρωπαϊκό αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Πέραν όμως αυτών των εν δυνάμει ευκαιριών, παρατηρούνται και κάποιες μεταβλητές που δεν επιτρέπουν

²⁵ Medical Tourism in Greece, prospects of IVF development, International Hellenic University, Anastasia Avgerinoy, Magdalini Stratsiou, 2018, Master of Science Thesis, pp. 54
https://repository.ihu.edu.gr/xmlui/bitstream/handle/11544/29072/a.avgerinou_m.stratsiou_htmng_02-05-2018.pdf?sequence=1 (online) (Accessed 21 January 2023)

ακόμη την σημαντική αύξηση του ιατρικού τουρισμού. Μια από αυτές αποτελεί, εν μέρει και το γεγονός ότι σε επίπεδο οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν έχουν θεσμοθετηθεί ακόμα κάποια Οδηγία είτε κάποιος Κανονισμός που να μπορεί να περιγράψει ακριβώς της τουριστική δραστηριότητα του ιατρικού τουρισμού. Επίσης η έλλειψη επαρκών υποδομών που να είναι κατάλληλες και σύμφωνα με τα πρότυπα των διεθνών πιστοποιήσεων δημιουργεί δυσχέρεια στην μετακίνηση των ιατρικών τουριστών καθώς δημιουργείται ένα συναίσθημα ανασφάλειας για την παροχή της ιατρικής τους θεραπείας αλλά και γενικότερης δυσaréσκειας καθώς οι απαρχαιωμένες τουριστικές εγκαταστάσεις δεν αποτελούν πόλο έλξης για ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Επίσης, ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η έλλειψη συνεργασίας σε επίπεδο κρατικών φορέων και ιδιωτικών επιχειρήσεων όσον αφορά την ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργασίας και προώθησης του ελληνικού ιατρικού τουρισμού αλλά και του εκσυγχρονισμού των ήδη υπαρχόντων υποδομών. Το νομοθετικό πλαίσιο καθώς και τα διάφορα φορολογικά κίνητρα, βρίσκονται ακόμα σε πρώιμο στάδιο χωρίς να είναι σε θέση να δημιουργούν ένα ελκυστικό περιβάλλον προς τους πιθανούς επενδυτές που θα στοχεύει την ανάπτυξη και προσέλκυση των επενδύσεων προς αυτήν την κατεύθυνση αλλά και την διεθνή προβολή του κλάδου του ιατρικού τουρισμού αλλά και των ωφελειών που αυτός μπορεί να παρέχει.²⁶

Τέλος, ένα ιδιαίζουσας σημασίας ζήτημα, αποτελεί αυτό των διεθνών πιστοποιήσεων αλλά και της τήρησης της ισότητας στις υπηρεσίες αυτού του είδους. Το ζήτημα των διαδικασιών πιστοποίησης είναι αρκετά σημαντικό καθώς έχει παρατηρηθεί πως μέχρι στιγμής δεν υπάρχει μια εγκεκριμένη διαδικασία πιστοποίησης των υπηρεσιών ιατρικού τουρισμού, κάτι δηλαδή που καθιστά τις παρεχόμενες υπηρεσίες μη ανταγωνιστικές από άλλες που μπορεί να παρέχονται σε άλλες χώρες, σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπρόσθετα, έχει παρατηρηθεί συχνά το φαινόμενο της μη ίσης πρόσβασης προς όλους τους πολίτες σε υπηρεσίες υγείας, ιδιωτικής πρωτοβουλίας, λόγω των παρατηρούμενων κοινωνικών ανισοτήτων που τις καθιστούν, μη οικονομικά προσβάσιμες προς όλους του πολίτες. Προκειμένου να μπορέσουν να εξαλειφθούν οι ανισότητες αυτού του είδους, θα έπρεπε οι διάφορες κρατικές αρχές να διαμορφώσουν ένα κανονιστικό πλαίσιο που θα προβλέπει ευκαιρίες ίσης πρόσβασης, σε υπηρεσίες ιατρικού τουρισμού κάτι που θα άνοιγε και την συγκεκριμένη αγορά σε μια μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού.

²⁶ Measuring the efficiency of medical tourism industry in EU member states, Lorena Androutsou and Theodore Metaxas Department of Economics, University of Thessaly, Volos, Greece, Research paper, <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JTA-02-2019-0006/full/pdf?title=measuring-the-efficiency-of-medical-tourism-industry-in-eu-member-states> (online) (Accessed 21 January 2023)

Συμπερασματικά, μέσω της παρούσας μελέτης, έχει παρατηρηθεί ότι το ζήτημα του ιατρικού τουρισμού ενώ βρίσκεται σε μια ανοδική εξελικτική τάση, σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και πιο συγκεκριμένα στις Ευρωπαϊκές χώρες, ακόμα δεν μπορεί να οδηγηθεί σε μια πλήρη αναπτυξιακή πορεία καθώς παρουσιάζονται ακόμα αρκετές βασικές ελλείψεις που βασίζονται κυρίως στην οργανωτική δομή της συγκεκριμένης τουριστικής δραστηριότητας.

4.4 SWOT Analysis

Η Ελλάδα, ως χώρα με σχετικά μικρότερη οικονομική δραστηριότητα, σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές στην ανάπτυξη της δραστηριότητας του ιατρικού τουρισμού. Στον παρόν κεφάλαιο της μελέτης, θα διενεργηθεί μια μελέτη ανάλυσης τύπου SWOT, όπου θα ερευνηθούν, τα δυνατά στοιχεία, οι αδυναμίες, οι ευκαιρίες αλλά και οι κίνδυνοι που μπορεί να παρουσιαστούν στην ανάπτυξη του ελληνικού ιατρικού τουρισμού.

Προχωρώντας στο πρώτο σκέλος της ανάλυσης, θα μελετηθούν κάποια από τα βασικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ελλάδα, σχετικά με την δυνατότητά της να αναπτύξει περαιτέρω την δραστηριότητα του ιατρικού τουρισμού. Η γεωγραφική θέση της χώρας, που βρίσκεται σε τέτοιο σημείο που μπορεί να αποτελέσει κόμβο αλλά και είσοδο σε μεγάλες ομάδες πληθυσμού καθώς και οι κλιματολογικές συνθήκες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές, δίνουν σημαντικό προβάδισμα στην χώρα σε σύγκριση με άλλες που δεν διαθέτουν αυτά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Επίσης, σημαντικό στοιχείο και πλεονέκτημα αποτελεί η δυνατότητα που έχουν πολλά άτομα, στην ελεύθερη πρόσβαση στην χώρα καθώς η Ελλάδα αποτελεί κράτος-μέλος της Σύμβασης Σένγκεν, γεγονός που την καθιστά εύκολα-προσβάσιμη, υπό την έννοια ότι δεν υπάρχουν διαβατηριακοί έλεγχοι στα σύνορα για πολιτών κρατών-μελών Σένγκεν²⁷. Επιπρόσθετα, σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί, το γεγονός ότι πολλά ιδιωτικά νοσοκομεία διαθέτουν παραρτήματα σε γειτονικές χώρες του εξωτερικού, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην εύκολη μετακίνηση των ασθενών, οι οποίοι επιθυμούν να λάβουν εξειδικευμένες θεραπείες και να απολαύσουν των τεχνολογικών διαθέσιμων μέσων που βρίσκονται σε άλλες γειτονικές τους χώρες.

Προχωρώντας περαιτέρω στην ανάλυση, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στις διάφορες αδυναμίες που παρουσιάζονται στο ελληνικό πλαίσιο λειτουργίας του ιατρικού τουρισμού και δημιουργούν εμπόδια στην περαιτέρω ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας. Ένα βασικό αδύναμο στοιχείο αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο που περιγράφει την συγκεκριμένη τουριστική δραστηριότητα, το οποίο λόγω της ελλιπούς θεσμικής κάλυψης, δεν δύναται να καλύψει τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων. Ένα σημαντικό ζήτημα αποτελεί, η έλλειψη νομοθετικής κάλυψης των ωφελούμενων του ιατρικού τουρισμού, καθώς στο υπάρχων νομοθετικό πλαίσιο δεν γίνεται αναφορά στις προϋποθέσεις κατά τις οποίες εκείνοι θα μπορούν να λάβουν αποζημιώσεις ή να λάβουν πλήρη κάλυψη των εξόδων τους κατά την διενέργεια ενός ταξιδιού, ιατρικού ενδιαφέροντος, χωρίς να υπάρχει ανάγκη για

²⁷ Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση) - <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/schengen-agreement-and-convention.html> (online) (Accessed 22 January 2023)

την κατάθεση προκαταβολής ποσού της θεραπείας, καθώς πολλοί ενδιαφερόμενοι μπορεί να μην βρίσκονται σε θέση να προβούν σε αυτήν την οικονομική κίνηση, με αποτέλεσμα να αποφύγουν αυτήν την επιλογή θεραπείας σε άλλο κράτος. Ενώ τα συγκεκριμένα ζητήματα θα μπορούσε να λεχθεί ότι στην βάση τους ρυθμίζονται από την σχετική Οδηγία 2011/24 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρούνται ακόμη ρυθμιστικά εμπόδια που οφείλονται στην ενσωμάτωση της εν λόγω Οδηγίας στα νομοθετικά συστήματα των κρατών-μελών καθώς θέματα όπως είναι οι γραφειοκρατικές δυσλειτουργίες αλλά και η μη εναρμόνιση κάποιων διατάξεων με την εσωτερική νομοθεσία, όπως είναι το ζήτημα κάλυψης του κόστους της ιατρικής θεραπείας αλλά και το ζήτημα των αποζημιώσεων, λειτουργούν ως ανασταλτικός παράγοντας για την οικονομική ώθηση αυτής της δραστηριότητας. Τέλος, ως αδυναμία μπορεί να χαρακτηριστεί και η έλλειψη συμπράξεων μεταξύ δημόσιων φορέων και ιδιωτικών επιχειρήσεων ως προς την ανάπτυξη πιο εκσυγχρονισμένων μονάδων νοσηλείας καθώς και κέντρων αριστείας που θα παρείχαν την δυνατότητα αποσυμφόρησης των δημόσιων νοσηλευτικών ιδρυμάτων από τον μεγάλο όγκο ασθενών αλλά και την περαιτέρω ανάπτυξη του δυναμικού νοσηλείας της χώρας, μέσω της παροχής πιο εξειδικευμένων θεραπειών.²⁸

Όσον αφορά τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται σε αυτόν τον εξειδικευμένο κλάδο, αυτόν του ιατρικού τουρισμού θα πρέπει να γίνει αναφορά στην σύσταση του οργανισμού ELITOUR, που έχει ως βασικό στόχο την προβολή και προώθηση της Ελλάδας ως προορισμό ιατρικού τουρισμού καθώς και την σωστή ενημέρωση των ενδιαφερόμενων ως προς την πληθώρα παρεχόμενων εξειδικευμένων ιατρικών υπηρεσιών που μπορούν να λάβουν στο εσωτερικό της χώρας. Επιπλέον, μια σημαντική ευκαιρία αποτελεί και το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, κατάσταση, η οποία εφόσον αξιοποιηθεί με τον σωστό τρόπο θα μπορέσει να δημιουργήσει αυτόν τον διαχωρισμό στην συγκεκριμένη αγορά, με την ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού καθώς στο πλαίσιο της γενικότερης παγκόσμιας τάσης που αποτελούν οι θεραπείες ευεξία, αντιγήρανσης καθώς και ενός πιο υγιεινού τρόπου ζωής θα μπορέσει να δώσει μια έμφαση στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα του τουρισμού. Τέλος, μια επιπλέον σημαντική ευκαιρία μπορεί να παρατηρηθεί στην πληθώρα ταξιδιωτικών γραφείων καθώς και πρακτόρων τουριστικών προγραμμάτων, που παρατηρούνται στο εσωτερικό της ελληνικής επικράτειας, οι οποίοι μέσω της εξειδίκευσής τους στο συγκεκριμένο κλάδο θα είχαν την δυνατότητα να απασχοληθούν και με τον συγκεκριμένο

²⁸ Medical Tourism, Enterprise Greece Invest& Trade - <https://www.enterprisegreece.gov.gr/en/invest-in-greece/sectors-for-growth/tourism> (online) (Accessed 22 January 2023)

κλάδο, προσφέροντας εξατομικευμένα πακέτα ιατρικού τουρισμού, ανάλογα με τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων.

Τέλος, προκειμένου να συνοψιστεί η παρούσα ανάλυση SWOT, θα πρέπει να γίνει αναφορά και σε κάποιες απειλές που παρουσιάζονται στο ζήτημα της ανάπτυξης του ελληνικού ιατρικού τουρισμού. Πρώτον, στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η έλλειψη ενός στρατηγικού σχεδιασμού σε κρατικό επίπεδο, αναφορικά με το κλάδο του τουρισμού υγείας, δημιουργεί σημαντικά εμπόδια καθώς δεν υπάρχει μια συντονισμένη δράση του κρατικού μηχανισμού με την συμβολή ίσως και πρωτοβουλιών ιδιωτικού χαρακτήρα. Επίσης, μια βάσιμη απειλή αποτελεί το γεγονός ότι τα τελευταία έτη, η χώρα λόγω οικονομικών δυσχερειών αλλά και λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, δεν έχει καταφέρει να διαφημίσει με θετικό τρόπο την δυνατότητα του ιατρικού τουρισμού καθώς πολλά δημόσια νοσοκομεία δεν έχουν την δυνατότητα να στεγάσουν επιπλέον ασθενείς, προερχόμενους και από χώρες του εξωτερικού και επίσης οι παρεχόμενες υπηρεσίες στα υπάρχοντα ιδιωτικά νοσηλευτικά ιδρύματα, παρέχονται βάσει υψηλής κοστολόγησης. Για αυτόν τον λόγο, μια σωστή διαφημιστική εκστρατεία θα μπορούσε να συντελέσει σημαντικά στην άνοδο της ιατρικής τουριστικής δραστηριότητας στην χώρα.

Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα

Μέσω της παρούσης διπλωματικής εργασίας, διεξήχθη μια προσπάθεια έρευνας και ανάλυσης του ζητήματος της ειδικής μορφής τουρισμού που αποτελεί ο ιατρικός τουρισμός καθώς και μια σύγκριση της υφιστάμενης κατάστασης της συγκεκριμένης αγοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και στον βαθμό που αυτή η τάση έχει αναπτυχθεί και στην αγορά της Ελλάδας.

Παρατηρείται λοιπόν, ότι η ανάπτυξη του ειδικού αυτού κλάδου τουρισμού, αυτή του ιατρικού τουρισμού, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο που μπορεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των εκάστοτε αγορών καθώς μέσω της πληθώρας των υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει δημιουργεί, μια ζήτηση που μπορεί να συνδυαστεί με την παροχή υπηρεσιών υγείας αλλά να προσεγγίσει και μερίδα του πληθυσμού που επιθυμεί ταυτοχρόνως να πραγματοποιήσει και ένα ταξίδι αναψυχής. Την παρούσα στιγμή, οι μεγαλύτερες ροές τουριστών υγείας, παρατηρούνται προς χώρες της Ασίας, προερχόμενοι κυρίως από χώρες της Δύσης καθώς το χαμηλότερο κόστος παροχής των υπηρεσιών αλλά και η υψηλή ποιότητα των ιατρικών θεραπειών συμβάλλουν στην προσέλκυση ολοένα και μεγαλύτερης μερίδας τουριστών.

Όσον αφορά την εξέλιξη του ιατρικού τουρισμού στην Ευρώπη, όπως παρατηρήσαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια, αποτελεί μια ιδιαίτερα ανεπτυγμένη τουριστική τάση καθώς λόγω των διαφόρων αλλαγών και αναδιαμορφώσεων στο νομοθετικό πλαίσιο, που έχουν ως στόχο την καλύτερη προσαρμογή της υφιστάμενης κατάστασης στις νέες προκλήσεις και επιταγές της αγοράς, δημιουργείται ένα νέο, πλέον εκσυγχρονισμένο πλαίσιο όπου μπορεί να ευδοκιμήσει η τάση του ιατρικού τουρισμού.

Επίσης, σημαντικό παράγοντα αυτής της ανοδικής τάσης, αποτελεί και η συνεχώς αυξανόμενη τεχνολογική πρόοδος αλλά και η διακρατική συνεργασία κάποιων χωρών cluster, στον κλάδο της ιατρικής έρευνας, όπου μέσω της ανταλλαγής τεχνογνωσίας και πληροφοριών, δημιουργούν ένα πρόσφορο και ελκυστικό έδαφος για την εισδοχή ιατρικών τουριστών.

Από την άλλη πλευρά όμως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται και ο εκσυγχρονισμός των ξενοδοχειακών μονάδων αλλά και η ανάπτυξη καινούργιων κέντρων, που θα μπορούν να φιλοξενήσουν τουρίστες υγείας, οι οποίοι θα συνδυάζουν τις ιατρικές τους θεραπείες, με την διαμονή τους σε πλήρως εκσυγχρονισμένα καταλύματα, έχοντας στην διάθεσή τους ψυχαγωγικές δραστηριότητες καθώς και υπηρεσίες ευεξίας και χαλάρωσης, σε ένα γενικότερο πλαίσιο του τουριστικού πακέτου υγείας τους.

Σε αυτό το σημείο, σημαντική αναφορά αποτελεί και ο πολλαπλασιασμός των τουριστικών πρακτορείων αλλά και διαμεσολαβητών στις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν αναλάβει τον ρόλο της διοργάνωσης αυτών των τουριστικών ταξιδιών, προσφέρουν ένα τελικό προϊόν-τουριστικό πακέτο, στους ενδιαφερόμενους, διευκολύνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την έκβαση του ταξιδιού τους. Κάτι τέτοιο, αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο, καθώς ο πελάτης – ιατρικός τουρίστας, δεν αναγκάζεται να εισέλθει σε μια δυσχερή διαδικασία αναζήτησης του καλύτερου και επωφελέστερου τουριστικού πακέτου, μέσω του οποίου θα μπορεί να συνδυάσει και την ιατρική θεραπεία που επιθυμεί.

Προχωρώντας περαιτέρω στην ανάλυσή μας, πραγματοποιήθηκε μια εκτενής ανάλυση του παραδείγματος της Ελλάδας καθώς και της υπάρχουσας κατάστασης του ιατρικού τουρισμού στην ελληνική πραγματικότητα και παράδοση. Η Ελλάδα, ως χώρα με μακρά ιστορία στην διεξαγωγή του κλασικού τουρισμού αναψυχής και χαλάρωσης, κατά κύριο λόγο κατά την διάρκεια των θερινών μηνών, διαθέτει τις κατάλληλες προοπτικές αλλά και δυνατότητες για την εξέλιξη και αυτού του κλάδου. Η γεωγραφική της θέση, το ευνοϊκό της κλίμα που επιτρέπει την διενέργεια ιατρικών θεραπειών καθ' όλη την διάρκεια του έτους καθώς και η ιατρική εξειδίκευση σε διάφορους κλάδους της υγείας, αποτελούν σημαντικούς αναπτυξιακούς παράγοντες που εφόσον αξιοποιηθούν, θα μπορέσουν να συμβάλλουν στην σημαντική άνθηση αυτού του κλάδου.

Η αγορά της Ελλάδας όμως, στον τομέα του ιατρικού τουρισμού, δεν παρουσιάζει όμως τα κατάλληλα αποτελέσματα που θα περίμενε κάποιος, βασιζόμενος στους παραπάνω αναπτυξιακούς παράγοντες. Αποτελεί αλήθεια, ότι σε σύγκριση με άλλες γειτονικές της χώρες, η Ελλάδα παρουσιάζει την μικρότερη ανάπτυξη σε αυτόν τον κλάδο, με εξαίρεση κάποιους συγκεκριμένους τομείς, όπως είναι αυτός της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, όπου η Ελλάδα κατέχει από τις πρώτες θέσεις. Οι λόγοι αυτής της βραδύνουσας ανάπτυξης, οφείλονται κυρίως σε διάφορες προβληματικές εγχώριες καταστάσεις όπως είναι η ελλιπής νομοθεσία γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα, που προς το παρόν δεν δημιουργεί ένα εξασφαλισμένο πλαίσιο ασφάλειας για τους ιατρικούς – τουρίστες επισκέπτες, που δεν έχουν γνώση βασικών ζητημάτων όπως είναι τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητά τους ως ιατρικοί επισκέπτες αλλά και το πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο τα ασφαλιστικά τους ταμεία μπορούν να τους καλύπτουν ως τουρίστες υγείας σε περίπτωση που χρειαστεί να διεξαχθούν πιο σύνθετες ιατρικές πράξεις, που ξεφεύγουν από το πλαίσιο των θεραπειών ευεξίας και χαλάρωσης.

Ένα επιπλέον βασικό ζήτημα που δημιουργεί επιβράδυνση στην εξέλιξη του ελληνικού ιατρικού τουρισμού, είναι ο υψηλός ανταγωνισμός με άλλες χώρες της

Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες λόγω χαμηλότερου κόστους παρεχόμενων υπηρεσιών σε αντιδιαστολή με την παροχή υπηρεσιών, υψηλής ποιότητας, δημιουργούν ένα ελκυστικό περιβάλλον το οποίο πολλοί τουρίστες προτιμούν.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι πέραν των διαφόρων προσπαθειών που έχουν πραγματοποιηθεί στην ελληνική αγορά ιατρικού τουρισμού, όπως είναι η ίδρυση του οργανισμού ELITOUR, που έχει ως στόχο την διεθνή προβολή της Ελλάδας, ως χώρας με υψηλό δυναμικό στον κλάδο του ιατρικού τουρισμού, θα πρέπει να πραγματοποιηθούν και πιο ενοποιημένες προσπάθειες, στρατηγικού χαρακτήρα σε επίπεδο κράτους που θα έχουν την μορφή μιας πιο συντονισμένης προσπάθειας προώθησης του ιατρικού τουριστικού κλάδου και την επιδίωξη της συνεργασίας με άλλα κράτη-μέλη, προκειμένου να μπορέσει και η αγορά της Ελλάδας να καταστεί ανταγωνιστική σε αυτόν τον νέο, ανερχόμενο κλάδο που έχει αποδείξει ότι μπορεί να αποφέρει σημαντικά έσοδα στις εγχώριες οικονομίες.

5.1 Προτάσεις

Όπως έγινε αντιληπτό μέσω της βοήθειας της παρούσας μελέτης, ο κλάδος του ιατρικού τουρισμού αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη οικονομική δραστηριότητα για την αγορά της Ελλάδας καθώς μέσω των ποικίλων υπηρεσιών που προσφέρει, μπορεί να παρουσιάσει άνθηση εφόσον ενισχυθούν κάποια σημαντικά στοιχεία που ανευρίσκονται στις εσωτερικές διαδικασίες της χώρας και προκαλούν δυσχέρεια στην έκρυθμη ανάπτυξη του κλάδου.

Στο παρόν υποκεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θα παρατεθούν κάποιες προτάσεις και κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες έχουν ως στόχο την υιοθέτηση μια ενοποιημένης προσπάθειας των οργάνων του κρατικού μηχανισμού αλλά και της κοινωνίας, προκειμένου να δοθεί μια έμφαση και ώθηση στην ανάπτυξη αυτής της οικονομικής δραστηριότητας.

Όπως αναφέρθηκε εκτενώς και σε προηγούμενα κεφάλαια, το ζήτημα της νομοθεσίας, αποτελεί ιδιαίζουσας σημασίας καθώς ο παρόν υφιστάμενος Νόμος 4179/2013²⁹, περί της προώθησης των οργανωμένων και σύνθετων τουριστικών επενδύσεων, όπου περιγράφονται τα διάφορα μέσα και τρόποι λειτουργίας για την έλξη και διαμόρφωση τουριστικών προγραμμάτων που υπερβαίνουν τις δραστηριότητες κλασικού τουρισμού, χρήζει σημαντικής αναθεώρησης καθώς τα δεδομένα που παρέχονται πλέον από την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της χώρας αλλά και οι παγκόσμιες τάσεις, διαφέρουν σημαντικά από αυτά που ήταν διαθέσιμα κατά την διάρκεια πρότασης του συγκεκριμένου νομοθετικού πλαισίου. Επιπλέον, αναλύοντας την ευρωπαϊκή διάσταση του ζητήματος, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στην Οδηγία 24/2011, η οποία ρυθμίζει και προβλέπει την ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε θεραπείες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε όλα τα κράτη-μέλη εφόσον αυτοί είναι εγγεγραμμένοι σε κάποιο ασφαλιστικό ταμείο στην χώρα μόνιμης διαμονής τους εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο σημείο όμως αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η συγκεκριμένη οδηγία, ενός προσπαθεί να προωθήσει σε έναν βαθμό την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε όλα τα κράτη-μέλη για τους πολίτες της Ένωσης, συμπεριλαμβάνει ένα νομοθετικό κενό το οποίο έχει παραληφθεί να προβλεφθεί καθώς σε πάρα πολλές περιπτώσεις τα διαφορετικά νομικά συστήματα των χωρών, έχουν προχωρήσει στην ενσωμάτωση της εν λόγω οδηγίας με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε δεν καθίσταται καθόλου εύκολη η διαδικασία για την λήψη αποζημιώσεων ή η παροχή έγκρισης για την κάλυψη των δαπανών που έχουν προκύψει από τυχόν ιατρικές πράξεις στο εκάστοτε κράτος-μέλος. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε σε αυτό το σημείο, ότι η συγκεκριμένη Οδηγία της Ένωσης αναφέρεται περισσότερο σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ιδιωτικής

²⁹ ΝΟΜΟΣ 4179/2013 - <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/75580/nomos-4179-2013> (online) (Accessed 22 January 2023)

πρωτοβουλίας και όχι τόσο σε πρόσβαση στις δημόσιες νοσοκομειακές μονάδες μια χώρας καθώς σε αυτές κρίνεται απαραίτητη η κατάθεση προκαταβολής για την λήψη των θεραπειών, κατάσταση που σε αρκετές περιπτώσεις δεν είναι οικονομικά εφικτή για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού.

Υπάρχει λοιπόν, όπως παρατηρείται και παραπάνω στο παρόν κεφάλαιο, επιτακτική ανάγκη για ανεύρεση κάποιων λύσεων που είτε θα καλύψουν το νομοθετικό κενό που υπάρχει ανάμεσα στην εθνική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία είτε θα δημιουργήσουν έδαφος για την δημιουργία και ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων που θα συμβάλλουν στην εξέλιξη του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η δημιουργία μιας σταθερής βάσης τεχνολογικού εξοπλισμού αλλά και ιατρικού προσωπικού στην χώρα που την παρούσα στιγμή μπορεί να βρίσκεται και να εργάζεται σε άλλα κράτη-μέλη λόγω των ευνοϊκότερων οικονομικών δυνατοτήτων. Η λύση του προβλήματος του επονομαζόμενου κοινωνικού φαινομένου Brain drain, μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην δημιουργία αυτή της βάσης καθώς μέσω της προσέλκυσης, πληθώρας ιατρικού προσωπικού και στελεχών της χώρας, μπορεί να αποτελέσει την σωστή βάση για την ανάδειξη του κλάδου.

Επίσης, μια εξίσου σημαντική πρόταση θα μπορούσε να αποτελέσει η σύναψη μιας οργανωμένης δράσης που θα είχε ως στόχο την βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, μέσω της εγκαθίδρυσης ενός συστήματος ποιοτικής και πιστοποιημένης εξέτασης των νοσηλευτικών ιδρυμάτων που θα μπορεί να ανταποκρίνεται και να συγκρίνεται με τα διεθνή πρότυπα. Το ζήτημα επίσης, των υποδομών όπου στεγάζονται στην παρούσα στιγμή, η πλειοψηφία των δημοσίων και ιδιωτικών νοσηλευτικών ιδρυμάτων της χώρας, χρήζει μιας σημαντικής βελτίωσης είτε αναδιαμόρφωσης προκειμένου να μπορεί να εξυπηρετεί ταυτόχρονα τις ανάγκες για την παροχή υπηρεσιών υγείας αλλά και την στέγαση των ενδιαφερόμενων για την παροχή της επιλογής του ιατρικού τουρισμού. Μια τέτοια δράση, θα μπορούσε να επιτευχθεί είτε ίσως με την σύμπραξη κάποιων ξενοδοχειακών μονάδων που θα συνέβαλλαν στο ζήτημα της στέγασης των τουριστών υγείας είτε με δημιουργία ενός ευνοϊκού φορολογικού περιβάλλοντος που θα συνέβαλλε στην έλκυση επενδύσεων, προς τον τομέα της ανάπτυξης ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων νοσηλευτικής περίθαλψης αλλά και ξενοδοχειακής στέγασης και κάλυψης.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο συντελεί και το θέμα της προώθησης και της διαφημιστικής στρατηγικής του ζητήματος του ιατρικού τουρισμού. Μέσω μιας ενοποιημένης προσπάθειας, που θα πρέπει να βρίσκει την εκκίνησή της από την κρατική πρωτοβουλία και ύστερα να βασίζεται στην συνεργασία ιδιωτικών οργανισμών αλλά και περιφερειακών και τοπικών δικτύων ιατρικού προσωπικού, θα μπορέσει να δημιουργηθεί

ένα πρόσφορο έδαφος και την προβολή της ιατρικής τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, καθώς μέσω της γενικότερης τουριστικής προβολής της χώρας, καθώς και των πλεονεκτημάτων που διαθέτει σε σύγκριση με άλλα κράτη-μέλη, που δεν αποτελούν κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς, θα μπορέσουν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προοπτικές για την ανάπτυξη της ιατρικής τουριστικής δραστηριότητας.

Εν κατακλείδι, σημαντική αναφορά και πρόταση αποτελεί και η σωστή αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων και κονδυλίων που χορηγούνται για την ανάπτυξη του κλάδου τη υγείας, καθώς μέσω της δημιουργίας ενός ξεχωριστού ταμείου που θα στοχεύει την ενίσχυση του κλάδου της τουριστικής ιατρικής δραστηριότητας, θα μπορέσει να επιτευχθεί η επιθυμητή ώθηση και άνθηση της οικονομικής αυτής δραστηριότητας.

Βιβλιογραφία

1. Δημόσια Διοίκηση και Τουρισμός, Μυλωνόπουλος, σ.123
2. Impact of Covid-19 outbreak over medical tourism, IOSR Journal of Dental and Medical Sciences (IOSR-JDMS), Volume 19, Issue 5 Ser.14 (May. 2020), p.57
3. Τουρισμός υγείας και ταξίδι αναψυχής. Κοινωνιολογική προσέγγιση και εννοιολογική διασαφήνιση, Πολυξένη Μοίρα, Δημήτριος Μυλωνόπουλος, e-Περιοδικό επιστήμης και τεχνολογίας, 2014 (online) (Accessed 15 December 2022)
4. Νόμος 4582/2018 Θεματικός τουρισμός - Ειδικές μορφές τουρισμού - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης - Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις , κωδικοποιημένος με τον 4875/2021
5. Research for TRAN Committee, Health tourism in the EU: a general investigation [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/601985/IPOL_STU\(2017\)601985_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/601985/IPOL_STU(2017)601985_EN.pdf) (online) (Accessed 17 January 2023)
6. Ελληνικός Ιατρικός Τουρισμός: Υφιστάμενη Κατάσταση και Προοπτικές Ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα υγειονομικής περίθαλψης, Μεταπτυχιακή Εργασία, Παναγούλα Κορόβεση, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2016 (online) (Accessed 18 January 2023)
7. Ο ιατρικός τουρισμό ως μοχλός οικονομικής ανάπτυξης, εννοιολογική προσέγγιση και εμπειρική ανάλυση της δυναμικής των παροχών υγείας, των ξενοδοχειακών υπηρεσιών και των τουριστών στην Κρήτη, Διδακτορική διατριβή, Δημήτριος Μπατάκης, Πολυτεχνείο Κρήτης, 2021 (online) (Accessed 18 January 2023)
8. Medical tourism market set to recover from the Covid-19 pandemic, <https://www.medicaldevice-network.com/comment/medical-tourism-recover-covid-19/> (online) (Accessed 5 January 2023)
9. Interreg Greece-Italy In-Med Tour, <https://mintour.gov.gr/ependyseis/in-medtour/> (online) (Accessed 13 January 2023)
10. Οδηγία 2011/24/EU - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0024> (online) (Accessed 13 January 2023)

11. Medical Tourism Association - <https://www.medicaltourismassociation.com/> (online) (Accessed 20 January 2023)
12. Tourism trips of Europeans, Eurostat - https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_trips_of_Europeans (online) (Accessed 20 January 2023)
13. Marc Fetscherin, Renee-Marie Stephano, The medical tourism index: Scale development and validation, *Tourism Management*, Volume 52, 2016, Pages 539-556
14. Health tourism in the European Union § Financial Effects and future prospects, Sabina Hodzic, Hana Paleka, University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, 2018, 9th International Conference of the School of Economics and Business, pp.170
15. Public-Private Partnerships for Sustainable Growth of Medical Tourism, *Medical Tourism Magazine*, <https://www.magazine.medicaltourism.com/article/public-private-partnerships-for-sustainable-growth-of-medical-tourism> (online) (Accessed 10 December 2022)
16. Οδηγία 2011/24/EU - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0024> (online) (Accessed 20 January 2023)
17. Τουρισμός Ελλάδα στατιστικά 2022: Η τουριστική κίνηση αυξήθηκε κατά 121,8% στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου και διαμορφώθηκε σε 19,12 εκατομμύρια ταξιδιώτες, Άρθρο Alfapress, <https://www.alphafreepress.gr/2022/10/25/ellada/tourismos-ellada-statistika-2022-ektinaksi-stis-eisprakseis-ianouariou-aygoustou/> (online) (Accessed 20 January 2023)
18. Ευκαιρίες, Δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης του ιατρικού τουρισμού, Καρούλας Νικόλαος, πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2016, Διατριβή Μάστερ, σ. 40 – 46
19. Η πορεία του ιατρικού τουρισμού στις χώρες του εξωτερικού – Συσχέτιση με Ελλάδα, Διπλωματική Εργασία, Σωτηροπούλου Αντωνία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2019, σ. 47-48
20. Annual Report 2017-2018, World Economic Forum, <https://www.weforum.org/reports/annual-report-2016-2017/> (online) (Accessed 20 January 2023)
21. Greek Health Tourism Association, <https://greekhealthtourism.gr/en/vision-mission/> (online) (Accessed 20 January 2023)

22. Greek Health Tourism Council, ELITOUR, <https://www.elitour.org/our-mission/> (online) (Accessed 20 January 2023)
23. Ιατρικός Τουρισμός, Νέες Τάσεις και καλές πρακτικές, Η περίπτωση της Ελλάδας, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Σοφία Ντινέλη, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, 2015, σ.46
24. Medical Tourism: Globalization of the Healthcare Marketplace, MedGenMed. 2007; 9(4): 33. Published online 2007 Nov 13., Michael D. Horowitz, MD, MBA, FACS, Research Associate, Jeffrey A. Rosensweig, PhD, Associate Professor of International Business and Finance and Director, and Christopher A. Jones, DPhil, MSc, FRSM, Research Associate (online) (Accessed 21 January 2023)
25. Medical Tourism in Greece, prospects of IVF development, International Hellenic University, Anastasia Avgerinoy, Magdalini Stratsiou, 2018, Master of Science Thesis, pp. 54
https://repository.ihu.edu.gr/xmlui/bitstream/handle/11544/29072/a.avgerinou_m.s.tratsiou_htmng_02-05-2018.pdf?sequence=1 (online) (Accessed 21 January 2023)
26. Measuring the efficiency of medical tourism industry in EU member states, Lorena Androutsou and Theodore Metaxas Department of Economics, University of Thessaly, Volos, Greece, Research paper,
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JTA-02-2019-0006/full/pdf?title=measuring-the-efficiency-of-medical-tourism-industry-in-eu-member-states> (online) (Accessed 21 January 2023)
27. Σένγκεν (συμφωνία και σύμβαση) - <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/schengen-agreement-and-convention.html> (online) (Accessed 22 January 2023)
28. Medical Tourism, Enterprise Greece Invest& Trade - <https://www.enterprisegreece.gov.gr/en/invest-in-greece/sectors-for-growth/tourism> (online) (Accessed 22 January 2023)
29. ΝΟΜΟΣ 4179/2013 -<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/75580/nomos-4179-2013> (online) (Accessed 22 January 2023)